

ŽIENSKI SVIET

LETO XVII
JANUAR
1 9 3 9

Angela Vodé: V novo leto — v novo dobo / Izidora Sekulić: Utrujenost / Anica Černež: Božič v Halozah / Ina Slokan: Zgodba o stari Poloni in njeni podobi / Helena Andrihová: Mačka / Nezaslišana krivica / Anica Černež: Beseda o vzgoji / Maša Slavčeva: Gledališče / Javni dogodki, ki morajo zanimati tudi žene / Zlata Pirnat: Kitajci vstajajo / Naše žene pri delu / Po ženskem svetu / Nove knjige / Priloge: Naš dom / Modna priloga / Krojna pola

**Zjutraj seveda,
posebno pa zvečer:**

Chlorodont zobna pasta

Manufaktura, modna in konfekcijska trgovina

F. I. Goričar, Ljubljana

Sv. Petra cesta 29

vljudno sporoča, da je svojo glavno trgovino preselila v nove, svetle in prostorne lokale na istem mestu v novo hišo. Na zalogi bo vodila veliko izbiro moškega in damskega blaga za obleke, površnike, plašče in kostume

Posebni oddelek za damsko in otroško konfekcijo

Lastna šivalnica za izdelovanje konfekcije, izdeluje se tudi po naročilu! Tvrdba proslavlja v tem letu 20-letnico svojega obstoja ter zagotavlja ob otvoritvi novih prostorov, da se bo tudi bodoče držala svojega že starega gesla:

Majhen zaslužek, velik promet!

Obenem sporoča, da bo v svoji podružnici na sv. Petra cesti 30 še v nadalje vodila specialno zalogo perila, platna, posteljuine in blaga za stanovanjske opreme.

Za naročnice Ženskega Sveta 5% popusta!

Zenski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo «Naš dom», modno prilogo in krojno polo z ročnimi deli znaša *din 64*—, polletna *din 33*—, četrtletna *din 17*— Posamezna številka *din 6*—. Sam list s prilogo «Naš dom» *din 40*—, same priloge *din 48*—. Za Italijo *Lit. 24*—, posamezna številka *Lit 250*; za ostalo inozemstvo *din 85*—. Račun poštne hranilnice v Ljubljani štev. 14004. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici štev. 12/II. Telefon štev. 32-80. Izdaja Konzorcij Zenski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, pošta Domžale. (Predstavnik Peter Veit, Vir.)

V novo leto — v novo dobo

Angela Vodé

Malokdaj smo stopali v tihe božične dni in mimo njih v novo leto s takimi občutki kakor letos. Meseci, ki so za nami, so nam prinesli polno vznemirjenja in žgoče bridkosti. Vzroki, ki so priklicali to razpoloženje, še niso odstranjeni, marveč naraščajo v svoji obsežnosti in mnogovrstnosti ter so znanilci nove dobe v našem življenju. Da bo ta doba lepša, je potrebno, da se zdramimo vsi, prav vsi. Tudi me žene se moramo zavedati, da imamo v tej dobi svoje posebne naloge in dolžnosti.

Zgodovina nas uči, da prinaša vsaka doba socialnim edinicam, državam, narodom, družabnim razredom, stanovom . . . posebne naloge, ki so odrejene po razmerah ter vobče po vseh činiteljih, ki ustvarjajo obeležje te dobe. V okviru teh socialnih edinic so posegali in še posegajo v oblikovanje javnega življenja kot poedinci predvsem moški, ki so do nedavna povsod edini imeli pravico do tega, ne glede na bolj ali manj demokratično ureditev državne zajednice.

Šele razvoj gospodarskega in socialnega življenja ter deloma lastna borba sta omogočila ženi, da je tudi ona posegla v življenje, ki se dogaja zunaj doma, čeprav njena beseda do sedaj še v nobeni državi ni toliko odločujoča kakor beseda moža, prav kakor tudi njeno delo na poklicnem in znanstvenem poprišču ni toliko cenjeno kakor delo moža. Vendar pa te okolnosti ničesar ne spremene na dejstvu, da postaja žena prav zavoljo pridobitnega dela soodločujoč činitelj v življenju naroda in države ne glede na to, ali se ji priznava najznačilnejši dokaz enakopravnosti državljana, to je politična enakopravnost. Brezplodno je dokazovati, ali je to prodiranje žene v javno življenje pravilno ali ne: to stanje je prinesel razvoj, proti kateremu lomiti kopja je brezuspešno. S trenutkom, ko je bila žena primorana iskati si možnosti za svoj obstanek izven doma, je stopila v javnost. Tega povečini ni storila iz lastne volje, marveč pod silo razmer. Zato je edino primerno, da pogleda življenju pogumno v obraz ter se zavestno postavi na mesto, kamor danes tudi njo kličejo nove naloge.

Današnja žena je — bodisi kot delavka v tovarni, kot učiteljica v šoli, kot uradnica v kateri koli stroki, bodisi le kot mati in gospodinja — prav tako kakor mož član večje socialne skupine, kjer ima cela množica žen enak socialen položaj in enake interese. Ta skupina je njihov poklic, stan, razred. Interesi teh skupin so nedvomno najbolj živo poudarjeni tedaj, če se pripadnice teh skupin zavestno združijo v organizirane zajednice. To so razne strokovne, stanovske in druge organizacije. Pomembnost takih zajednic so danes spoznale tudi žene, ki so samo matere in gospodinjice, saj vidimo, da jih je čedalje več, ki spoznavajo potrebo, da s strujenim nastopom zavarujejo svoje koristi, izsilijo svojemu delu isto priznanje, kot ga ima vsak drug poklic. Čim višja je kulturna stopnja človeka, tem bolj zavesten pripadnik je svoje stanovske, pa tudi ustrezajoče kulturne organizacije, tem bolj razgibano je njegovo sodelovanje. Saj se prav v teh zajednicah vzgaja članstvo k solidarnosti in k skoznanju, da je vsaktero trajno zboljšanje možno samo v skupnosti

Poleg tega je vsak človek — prav tako žena kakor mož — tudi še član širše socialne skupnosti, to je naroda in države. Vse, kar se dogaja v okviru te skupnosti, zadeva vsakega poedinega pripadnika in ni nihče izvzet. Prav slehern državljan čuti na lastni koži, ali je vodstvo naroda in države spretno in pošteno ali ne, ali se javne zadeve rešujejo v korist celote ali samo majhnega dela ali celo samo poedincev. Samo po sebi umevno je, da žene niso izločene iz tega dogajanja, zato bi morale tudi sodelovati tam, kjer se dogodki usmerjajo v korist državljanom. Ali ženin razum ni dovolj dozreten, da bi ne pomislila, na primer, ob rastoči druginji, ki ovira rast in razvoj njenih otrok, po vzrokih tega pojava v gospodarskem življenju? Ali si ne želi ob takih prilikah, da bi posegla z vsemi svojimi sposobnostmi v delo za blagor naroda, kateremu pripadajo tudi njeni najbližji? Kako živo posega socialna politika v življenje državljanov, mora občutiti vsaka žena, pa naj bo samo gospodinja in mati ali pa poklicna delavka. Saj spadajo v to panogo javnega življenja najrazličnejše ureditve, od katerih zavisi položaj premnoгих ljudi, tako moških kakor žensk in otrok. Ureditev plač, delovnega časa, dopustov, pa še posebej skrb za mater in otroka in še nešteto drugih vprašanj obsega to področje javnega življenja. Ali bi ne bilo najbolj prav, da bi pri teh bistvenih vprašanjih, ki često urejajo v prvi vrsti položaj žene, ona vsaj sodelovala, če že ne odločala? Tudi pri zakonskih določbah, ki odmerjajo pravice žene kot državljanke, vidimo, da so se skovale brez nje — zato često v njeno škodo.

Danes se čuti v večini držav stremljenje, odvzeti ženi še tiste pravice, ki si jih je že pridobila. Ni se nam treba ozirati po svetu, da se prepričamo o resničnosti te trditve, ostanimo kar doma in pogledjmo okrog sebe, pa bomo videle tudi med nami mnogo žen, ki pričajo, da se naše pravice majejo: poročene javne nameščenske so izgubile družinske doklade, povsod ženske slabše plačujejo kot moške, za učiteljice so uvedli delni celibat, ženski mladini je okrnjena možnost svobodnega šolanja... Ali niso to glasni opomini ženam, naj se zavedo svojih nalog, svojih dolžnosti, naj se zbude iz svoje pasivnosti, naj strneje svoje vrste, naj se zanimajo za vse pojave javnega življenja, doma in po svetu, v spoznanju, da odloča to življenje tudi njihovo usodo. In če ne moremo vplivati naravnost, ker smo izločene iz najvažnejših postojank javnega življenja, to je iz politike, pa skušajmo doprinesti svoj delež vsaj posredno, po svojih organizacijah. Toda naše stremljenje mora iti nenehoma tudi za tem, da si priborimo politično enakopravnost, ki bo omogočala ženam, da bodo same odločale o svojih koristih, da bodo varovale pridobitve, ki jim jih danes počasi okrnjujejo. Sledimo v tem pogledu besedam ministra Cvetkovića, ki je rekel ženam na kongresu Jugoslov. ženske zveze: «Borite se, pravice se pridobe samo z organizacijo in borbo!»

Slovenske žene pa imamo danes še posebno nalogo: podvojiti moramo svoje delo za koristi naše narodne skupnosti. Zavedati se moramo, da danes naš narod bolj potrebuje smotrnega dela in požrtvovalnosti kakor kdaj koli doslej. Zato se mora vsak poedinec postaviti v njegovo službo. Žena pa je prirodna ohranjevalka svojega naroda, zato mora biti prva, ki v težkih trenutkih spozna njegov položaj in nevarnost, ki mu preti, ter mora iti z odprtimi očmi na delo. Skrbimo, da bomo vredne naslednice svojih prednic, katerih pomen za ohranitev naše narodne samobitnosti priznava Levstik: «Požrtvovalna, krepotna slovenska mati je bila po posebni milosti globokega in tajinstvenega nagona rešiteljica našega rodu. Tisočletni čudež naše ohranitve je ona...»

*

Utrujenost

Srbsko spisala Izidora Sekulić

Oba sta predavala fiziko, eden občo, drugi eksperimentalno. Eden je bil Gospod, drugi Človek; tako so jima namreč rekli dijaki.

Gospod je bil vitek in eleganten Madžar. Menjaval je obleko po trikrat na teden, nosil pravi angleški cutaway, hlače so bile vedno neoporečno polikane; imel je samo enega otroka, in sicer sina; često se je vozil v privatni baronski ekvipaži tedanjega prosvetnega ministra.

Poizkusi so se Gospodu redno ponesrečali, zato pa je z dovršeno aristokratsko malomarnostjo pregledoval tehnične sposobnosti raznih manometrov in regulatorjev, ki so v določenem trenutku napetosti in skakanja stali, kakor da bi jih bil zašel mrtvoud. Poleg tega je z vražjo pretkanostjo reševal najbolj nemogoče naloge zemске in nebesne matematike in fizike ter se z demonsko zlobnostjo spodtikal ob vse znanstvene sestavke in filozofske razprave.

Imel je roke, kakor da bi jih naslikal Boticelli; z brezumno naglico je čečkal po tabli nezmerno drobne vrste nečitljivih formul, ki so bile za nas simboli in sve-tlinje nerazrešljive modrosti.

Gospod je bil tudi nervozen, jako nervozen. Pisal je na posebno celuloidno tablo s kreda, ki je imela ovoječek. Med predavanjem je neprenehoma premikal ventilator ter preobračal in prestavljal vso premično opravo. Ali kadar ga je bolela glava — tista strašna in nervozna bolečina — takrat je po cele dneve škrtal z zobmi, preziral nas ženske in pikro govoril moškim. V predavalnici je bilo takrat nena-vadno tiho in dijaki so si pošepetavali, da ima Gospod zopet svoj subjektivni dan.

Človek je bil nesorazmerno visok, suh in grd Slovak. Toaleta njegova je bila vedno taka, kakor bi se bil večeraj oblekel za danes. Na prepodolgovati glavi so lasje prekoračili navadne meje; bili so ostri, plavi, sivo posejani in so mu kakor plesniva lasulja pokrivali čelo za dva prsta nad obrvmi. Po koščnem obrazu se mu je raz-livala neka modrina, s srede je štrlel nos, zoprni nos. Drugače pa se je v vseh udrti-nah okoli oči in ust stiskala neka skromna, nevesela, prisiljena dobrota. Oči, kakor jih imajo oni dobro znani slovaški loncevezci, ki odhajajo na jesen z Gornje Ogrske in iz Karpatov, da krpajo kozice in lonce veliki Ogrski ravnini: polzaprte, sentiment-alno se smejoče, modre kakor mokro laneno cvetje. Ali v teh simpatičnih očeh ni bilo nikdar žarka življenja; tuga, edini močnejši izraz njegovih oči, je pritajeno begala iz enega očesnega kota v drugega. Kakor lasje je bila tudi njegova brada grda: ostra, rumenkasta, razmršena in redka, na zverženem obrazu se je zdela kakor suha mahovina na starem kamenu.

Visoka njegova postava je bila nekako šibka in sključena; ogromni koraki so bili tako zaspani, kakor da bo vztrajalo tisto mehanično zmenjavanje leve in desne noge komaj do vrat, skozi katera mora iti, ali do stola, kamor mora sesti. Nekaj ne-izrečeno trudnega in onemolega je bilo videti na tem ponosnem človeku, kadar se je hipoma ustavil sredi mrtve hoje, kakor da bi ne mogel dalje, ali kadar je po krat-kem odmoru zopet začel korakati z izrazom neke izmučene zavesti in pokornosti. Na račun suhosti in opotekanja Človekovega so neusmiljeni dijaki zbijali šale in nji-hovim opazkam ni bilo ne konca ne kraja. Zdelo se je, kakor da je ves iz ene same stanice ali kakor da je njegova struktura usmerjena ob osi, včasih se je zdel kakor podplat ob vlažnem deževnem vremenu in podobno.

Človek je pisal čitljivo in razločno, govoril je umerjeno in stvarno. Ni bil bogve kako izreden predavatelj, tudi ne duhovit družabnik, ali imel je resen in topel glas ter je govoril tako, kako da baš mora povedati, kar ima na duši, in kakor da si poteza skozi srce vsa ona voglata načela in domneve.

V poizkusih je bil edinstven. Dijaki so se mu sicer smejali, ker je vso svojo tehniko spajal v vprašanja o zamaških, ker je neprenehoma preiskaval in izpopolnjeval instrumente za rezanje, vrtnje in utrjevanje zaklopnice; ali Človek nas je koncem koncev vendar le očaral s svojo čudovito laboratorijsko zmožnostjo. Vsak učinek je dosegal do sekunde in do pičice natanko, kadar in kakor je hotel; nikdar ga ni nobena stvar ovirala in nikdar ni ničesar zamešal in pomečkal. Videti je bil kakor čarovnik, kadar je s tistimi kakor iz čudežne skrinjice izposojenimi rokami začel vezati jermenčke med kolesci, baterijami in eksplozivi.

Med Gospodom in Človekom je bila še druga velika razlika. Izmed obeh vrstnikov po letih in ženitvah je bil Gospod imenovan za rednega profesorja, ko se mu je rodilo prvo dete, a Človek, ko se mu je rodil deveti otrok. Najstarejši Človekov sin in najstarejša hči sta bila pravi oče. Jano je bil dolg, slok in suh, da so se mu videli zobje skozi lice; Marta, plavolaska, drobna in mala, bela in prosojna kakor list papirja in potrta kakor bolan metulj, ki mu ne preostaja drugega kot smrt. Oba sta stala kakor Nitra in Sv. Martin, oba simbola slovaške bede in ponižanja.

Poznali smo tudi druge Človekove otroke. Na najmlajših si še lahko opazil neko svežost in rdečico, ali tudi njim je očitno nečesa nedostajalo. Kakor ono sadje, ki ga otresa veter: na vsakem je nekaj bolnega, pa čeprav je drugače sveže in mlado. A čim starejši so bili, tem huje je bilo. Bledeli so, hujšali, na licu so se jim kazale rumene, nezdrave pege kakor mrtvaške pege na listju, ki vene.

Ko sem tako gledala tega utrujenega očeta in to mrtvo deco, se je dvigala pred menoj zagonetka življenja in začela sem se tresti za vse one modre reke, na katere prisega mladost, in za vse one aforizme, za katere se mladost navdušuje. Tako torej! Kadar se v tak aforizem zasopiha življenje, kadar začne nesreča na tvoji deci natezati aforizme, kadar zahtevata usoda in poklic, da se človek z devetero otroki prilagodi v kalup aforizma, takrat je to druga stvar, in sicer žalostna stvar!

Tako se mi je zdelo, da je med Človekom in med menoj neka lahna, nedokazana in seveda nepriznana, toda pozitivna simpatija; ena izmed onih sentimentalnih simpatij, katerim ne moreš objasniti razlogov, katerih sredstvo je tiho razumevanje in sožalje in katera se pojavlja pri ljudeh, ki so jako sami v samoti in jako tuji v tujini.

Prišle so krvave volitve v slovaških župnijah in prišla so besna in divjaška kaznovanja in preganjanja slovaških kmetov. Hitela sem nekega dne v mali kabinet, da bi v miru in naglici prečitala slovaške časnike, pa sem na svoje veliko začudenje dobila Človeka, ki je rdeč in z napetimi lici pravkar dočitalval konec istega članka v istem listu. Spogledovala sva se brez besed in če sta kdaj dve tuji osebi mislili isto, sva v resnici midva občutila enako mržnjo, zazelela enako maščevanje.

Kako težko je onim raztrganim slovaškim otrokom, ki za krožnik juhe krpajo posodo svojim sovražnikom, in onim Totom, ki celo po Kitajskem prodajajo košarice in trošijo svojo moč po čikaških klavnicah.

Medtem so bili madžarski orožniki hitro napravili red, pa Človek in jaz nisva več čitala novin v malem kabinetu.

Nekega toplega in blatnega zimskega jutra je Gospoda zopet mučila bolečina v glavi in imel je zopet enega najbolj posebnih svojih dni. Nemirno je pomežikoval z očmi, lice pa so mu pačile velike rdeče lise.

Videti je bil smešen, kakor da ne ve, odkod in čemu je prišel. Leseno tablo je brisal s cunjjo, a papirnato z gobo, toda v formulah in dokazih se seveda ni niti enkrat zmotil. Pretolkli smo nekako to dopoldne in pozabili smo že na učinke pokvarjenih poizkusov, ko je proti večeru počil glas, da ne bo Gospod več predaval v okrilju zgradbe in da se bo zaradi tega selil veliki in obsežni laboratorij profesorja eksperimentalne v mali laboratorij obče.

Z nekim strahom sem pričakovala drugi dan prihod Človeka v dvorano.

Ko je prišel, je bil miren in zbran, brez sledu slabega razpoloženja, samo še bolj

utrujen kakor navadno. Videlo se mu je, da je moral biti malo prej slabe volje in da je obvladal to nevoljo. S svojim vsakdanjim tonom je objavil spremembo in dodal, da bo preselil vse instrumente sam ob asistenci nekaterih svojih dijakov, katere bo prosil, da mu bodo izmenoma na pomoč. Mene je povabil v nedeljo ob dveh popoldne.

Kakor da bi bila slutila, da se bo ob tej priliki nekaj zgodilo, sem prišla celo pol ure pred določenim časom. Tam sem dobila Človeka. Bil je v platneni halji, rokave je imel zavihane in umazane ter je najbrže že dalj časa pospravljal. Sprejel me je, kakor se spodobi, formalno, določil, kaj bom delala, in se ponovo zaril v posel.

On ne govori, jaz pa seveda tudi molčim. Les ropota, steklo zvenči, omare se počasi praznijo, najini koraki glasno odmevajo po širokih praznih hodnikih in v absolutni nedeljski tišini šole.

V sobi se je že precej zmrščilo, pa tudi od zunaj so se že začele obešati po oknih zavese vlažnega in meglenega mraka. Okrenem se, da bi vprašala Človeka, ali naj prižgem ali bova prekinila delo, toda beseda mi zastane v grlu. Človek sedi, sedi, kakor da ga je na mestu ubilo. Noge odrevenele, roke povešene, čelo pa vrpto v tla, kot bi ga zemlja privlačila. Strašna slika. Na plinski peči iztegujeta dve vrsti dolgih, tankih plamenčkov modre jezike, a pod njimi se blešči bakrena plošča, kakor da se bo sedaj stalila in zasula utrujenega Človeka z razbeljeno rdečo lavo. Krušenje in lomljenje koles, osi, retort in cevi. Vsi veliki zakoni veselstva stoje pri-trjeni v lesene in kovinske igračice, med njimi pa magister in duh, brez moči in mrtev.

«Vi ste utrjeni, gospod profesor?»

Grobna tišina in mir. Tiše ugašajo plamenčki, polega se prah, jaz komaj diham. Človek pa kakor da ne živi.

Hipoma se zdrzneta desna rama in desna noga Človekova z naglim nervoznim sunkom, potem pa se polagoma kakor iz globoke jame začne vzdigovati glas utrujenosti in tuge.

«Utrujen, da, jaz sem utrujen. Proniknili ste pojav in jako dobro ste se izrazili. Utrujen sem, utrujen. Pa to ne samo sedaj in danes, nego še od včeraj, od predvčerajšnjim, oddavna, jako oddavna sem že utrujen, smrtno utrujen, utrujen ves, utrujen v vsem!»

Prekrižal je roke, govoril onemoglo, brez ritma in naglasa, videti je bil kot Amfortas, ko tišči s suhimi rokami rano na srcu.

«Jaz bi rad vedel, ali ste rabili to besedo namenoma in ali ste pri tem mislili na ono, na kar mislim tudi jaz. Ali niste morebiti imeli v mislih bolj utrujenost nego boleost in naveličanje. Kajti to ni vse eno, gospodična, nikakor se drugo z drugim ne da zamenjati. V naveličanju je trenuten odpor, trenutna volja, a utrujenost je bolj pasivna in mirna, celo bolj kakor sama resignacija. V naveličanju izumira samo navdušenje za radost, v utrujenosti pa izumira tudi navdušenje za maščevanje. Tako vidite, da se jaz selim čisto brez maščevalnosti. In da bi še vedeli, kolikokrat sem se že selil brez osvete!»

O, utrujenost je jako zanimiva, ali ljudje jo navadno krstijo z drugim imenom in nikdar je dovolj ne razmotrivajo in ne preiskujejo. Utruja se vsak človek, nekateri prej, nekateri pozneje, bliže ali dalje od smrti, navadno po kakem težjem dogodku, pa naj smo mi dogodek premagali ali pa je dogodek obvladal nas.

Ali ste videli, recimo, kako se škrofulozna deklica, ki je leta in leta skrivala in tajila svoj sešiti vrat, neha nekega dne bati resnice in njenih posledic. Ali ste morebiti opazili, kako nenadoma neha žena kakega ubogega uradnika nastavljeni po opravi in po sebi vsakovrstne pisane krpice, s katerimi je skrivala pomanjkanje in varala svet, pa se začne kazati ne samo tako, kakor ji velevajo sredstva, temveč še

celo slabšo, kot je treba. To so, vidite, znaki utrujenosti v življenju. Ne presedanje in naveličanje, ne malodušje, nego utrujenost.

Ko ubije človek v duši vse, kar se da ubiti, to pa, kar se ne da ubiti, vse živo obvlada, to je malodušje. Ali kadar človek miri, oprošča in premaguje, to je utrujenost. Malodušno srce vpija solze, da ne kapljajo, utrujeno srce jih nima. Tako srce se zapre in zapečati in vse, kar je v njem, je varno spravljeno, toda ne sprejema ničesar več.»

Nekoliko trenutkov je trajal molk. Čeprav sem bila razburjena po takem pogovoru Človekovem, sem ga vendar strogo in pazno gledala. Suh ogenj je tlel v njegovih blagih očeh; drugače pa je bil popolnoma miren: morda hladén, morda stirt.

«Sedite, gospodična, sedite! Ker sem že začel govoriti, ne bom prekinjal. Slišali boste malo, krvavo povest, kajti govoril bom iz srca; a vse, kar prihaja iz srca, je krvavo.

Tudi na predavanju se že opaža, da sem utrujen; kaj ne? Ne, ne, nikar ne poskušajte, da bi mi dopovedali nasprotno. Če se še toliko premagujem, se moja utrujenost vendar opaža in čuti.

Videli ste tiste izmučene in zbičane delavske konje, ki stoje s povešenimi glavami, kakor da jih bo pravkar konec. Če bi jih kočijaž potegnil za uzdo, bi se človek zbal, da se bodo vsi hkrati onesvestili. Ali kadar jih ošine z bičem, potegnejo, vi se pa čudite, odkod sila, ki je zganila ta mrtva kljuseta. Tako nekako je tudi z menoj na predavanju. Toda to je strahovito in nenaravno mučenje in ne more trajati dolgo. Ko ležem zvečer v posteljo, se mi zdi, da je vsak členek in vsaka mišica poseben organizem s posebnim živčevjem, in če bi sobe ne bile okrašene z otroki, bi se slišali strašni in pogosti vzdihji trudnih mojih udov. In če bi me zvečer čakal namesto postelje grob, bi z mirno dušo legel tudi vanj, le da bi se otrplo telo in upehana duša odpočila.

O, človek se v življenju jako utruji. Vidite me tako visokega in žilavega, pa sem vendar ves sključen in onemogel in vse življenje mi je razsekano na kose. Da bi me vsaj ne bili rezali, naj bi se bil sam podrl. Utrujenost mi je razjedala žile in korenine, jaz pa sem stal pokonci, polagoma umiral in se navadil omagovati pri najmanjših naporih. Boril sem se in se še borim, a podoben sem bolnemu drevesu, ki ima vsak dan manj zelenja.

Vi bi me bili gotovo radi prej vprašali, kje sem se tako silno utrudil. Kje? Od onega, kar je bilo neizogibno, in od onega, česar ni bilo treba, da je bilo. Od vsega tega sem se tako utrudil.

Slučajno ali namenoma ste našli in rekli pravo besedo in jaz zdihujem in ječim kakor bolnik, kadar miu pritiskajo bolno mesto.

Ni zanimivo poslušati dogodke minulih dni; zakaj kadar začne človek govoriti odkrito, je to bolešno in sramežljivo, kakor da se je razgalil cel svet. Pa tudi ni bogve kako toplo brskati po starem pepelu.

Navadno se o takih prilikah govori tudi o usodi; kaj ne? Vidite, jaz sem prepričan, da so usode precej praktične v merah jakosti in okraskov, pa se zaradi tega nikdar ne pritožujem, da mi je usoda tragična. Dogaja se seveda, da se usoda, ko usmerja večno pesnitev življenja, upre v razmerjih strasti in kazni. Zato pa tarnam večjih, da mi je usoda neizprosna in nepomirljiva, morda celo tudi malo zla. To me pretresa, dela smešnega, da sem podoben staremu medvedu, ki se spakuje.

Razen te usode je igrala v mojem življenju vlogo tudi božja volja, katere logike ne more človek nikdar dojeti in po kateri je, na primer, kakor ste morda tudi sami čitali, kradel sv. Peter zlate kelihe, zažigal hiše in metal tuje otroke v vodo, a vse to za neki nesluteni blagor človeške bodočnosti.

Tako je ta božja volja hotela najbrže zopet iz nekih daljnih in meni nejasnih

razlogov, da sem se oženil s svojo sedanjo ženo. Ljubil sem čisto drugo dekle, hčerko nekega slovaškega svečenika, in sanjal sem, da bom v tujini poskušal poklicno udejstvovanje in od tam svobodno in neodvisno pomagati svojemu bednemu narodu. Namesto tega, vidite, delam na šoli tistega naroda, ki je zapiral šole mojemu narodu; odpiram oči onim, ki so zaprli oči mojemu narodu, a oženil sem se s hromo in bolešno hčerjo madžarskega komisarja.

To je bila ena izmed najhujših katastrof mojega življenja.

Poleg vsega tega pa sem čutil v prvih dneh svojega zakona neko silo in upanje. Bil sem kakor ptica, ki ji obešajo po kletki svežo travo. Bila je takrat mladost, mladost pa je porajanje sonca, a v prvih sončnih žarkih je vsita ribiška mreža iz suhega zlata. Tolazil sem se, da je morebiti celo dobro to, kar je prišlo. Ali ko sem bil sredi dobrote, sem videl, da ni ta dobrot niti za pičico boljša od gorja, in sem postal hudoben ter zavisten; mislil sem zle misli in delal sem zla dejanja. Sčasoma sem premagal tudi bridkost, zlobo in hudobnost, toda od premagovanja in velikušja sem se jako utrudil.

Iz tega ravnodušnega zakona so kllili otroci tako, kakor klije trava iz zemlje: vsi enaki, blede, nerazviti, s starimi mislimi na otroškem licu. Rodilo se mi je devetero otrok, pa kot da ni niti eden rojen o pravem času. Prvi moji otroci so bili kakor rano sadje, a zadnji kakor pozno; pa niti rano niti pozno sadje ni tako, kakor bi moralo biti.

Trpeli smo in stradali in bili smo željni radosti in lepote. Morebiti mi ne boste hoteli verjeti, toda včasih sem si kakor dete zaželel, da bi vezal okoli vratu svileno ovratnico za šest kron; moji bedni otročiči pa se mi zde kakor jata lačnih in premrzlih vranov. Revščina je, gospodična, težka kakor mlinski kamen, a odrekanje je čuden občutek, čigar bol raste z ničevnostjo predmeta, ker je strašno ne imeti baš onega, kar ima lahko vsakdo.

Varal sem se, da je dostojanstvo siromašnega človeka veliko in da je ravno njegova dolžnost, da pomaga onim, ki so še ubožnejši od njega. Poskušal sem biti idealist. Zopet sem kot v mladosti pri večernicah klečal pred modrimi izreki in aforizmi. Utrujal sem svojo dušo, zastonj sem jo utrujal. Zakaj tudi mene je potem pograbila ona sveta hudobnost socialnih reformatorjev, ki uči, da je treba sovražiti revščino in se je sramovati, da nam je prva dolžnost ne biti siromašni, in da je treba imeti veliko skrb v onem svinjskem procesu, ki prazni čreva in zahteva, da človek žveči, a vendar lahko misli, da je dober. In začel sem sovražiti uboštvo, ogorčeno sem ga sovražil. Utrujal sem zopet svojo dušo, zaman sem jo utrujal, zaman ...»

Z neko bolno in globoko obupanostjo je izgovarjal Človek to strašno besedo izgubljenosti in zgrešenosti in grozno je bilo gledati, kako popolnoma ugaslega človeka vendar še podirajo muke in trpljenje, spomini in skrbi.

Tišina je pela zopno, starinsko pesem in veter je od kitice do kitice zapihaval in cvilil s smrtnim strahom, ubijal dušo sirote, ki ima polno hišo drobnih slabokrvnih otročičev.

«Sedaj mi je štiriinpetdeset let, a šele pred petimi leti sem bil imenovan za rednega profesorja, potem ko sem se natrpel v času svoje docenture, ki je bila odveč že Bogu in ljudem.

Upiral sem se okolnostim, ljudem in samemu sebi. Spočetka sem bil kolikor mogoče objektivni in stvarni v zadevi svojega stalnega neuspeha. Vedel sem, da imam talent; ali vedel sem tudi to, da je talent ozek, z nesorazmernimi razsežnostmi, s stegnjenim obsegom. Iz svoje sreče in ponižanja sem opazoval ljudi, ki so imeli v svojem poklicu uspeh; vestno in točno sem preiskoval svoje in svojih tovarišev sposobnosti. Trudil sem se, da bi tudi jaz raztegnil in spaçil svojo nadarjenost; naj bi bilo v kateri koli smeri; ali moj zdravi, kakor geometrijska oblika določeni talent se je vedno vračal v svoje naravne meje. Tovariši so to opazili in me začeli pomilovati.

V jezi in borbi sem poskušal, da bi kazal nekātere sposobnosti, ki jih nisem imel in ki so se mi zdele zlagane tudi pri mojih srenejših tovariših. Ali po vsaki špekulaciji, ki je obetala uspeh, so se tovariši požurili, da so strokovnjaško ocenili mojo nadarjenost, in vsak je v svoji oblasti matematično točno določal meje mojih skromnih sposobnosti, jaz pa sem se pokoril nadaljni svoji usodi, truden, otopel in brez vznemirjenja.

Vsa ta določanja, ocenjevanja in presojanja niso bila vedno točna. Večkrat bi me bilo treba dvigniti na vešala, kadar so mi oprostili življenje; pa so me večkrat obesili, ko sem zaslužil, da bi živel. Seveda, vse ono, kar si človek pridobi in kakor se sodi o tem, kar si je pridobil, je navadno v skladu z okolnostmi, a le redko v skladu s človekom samim.

Sploh je jako zanimiva študija o tem, kako ocenjujejo človeka v okolnostih. Mene so, na primer, strogo kaznovali v gimnaziji zaradi neke stvari, ki sem jo naredil, a ne mislil nanjo; dvajset let pozneje so me kaznovali prav za tisto stvar, ki je sicer nisem več delal, ampak sem samo mislil o njej. A še deset let pozneje, ko sem bil jaz daleč od tega postopanja v mislih in dejanjih, so ravno tisto stvar priznavali in odobraval.

Morebiti sem pa nazadnje celo sam kriv, da je tudi življenje tako upehano. V meni je namreč nekoliko medvedje omejenosti in potrpežljivosti, ali brez tistega prijetnega medvedjega humorja. Imam v sebi, da vam odkrito priznam, sramotno in žalostno potrpežljivost ogrskega Slovaka. Dokler nas drže na verigi, ne opazimo, kako se nas naši krotilci boje, da bi nam ne počil nagobčnik. Ali kadar nas pahnejo v kletko, takrat besno skačemo in ujedamo železno ograjo, dokler se ne zrušimo od utrujenosti, od katere se nikdar več ne odpočijemo.

Ogrski Slovaki, rojaki moji, oh! Kako mi je težko, da jih tako ljubim, in kako me duši žalost, ker mrzim sebe in njih. Ali me razumete? Kje je naša žeja po svobodi, kje so besni instinkti po življenju, kje je ocean krvave razjarjenosti in žolča, kje je odprta čeljust maščevalca, kje tromba in zastava junaka . . .»

Stopnjema je zamiralo vedno gostejše dihanje Človekovo, temnel in pojemal je suhi ogenj v njegovih očeh. Nekolikokrat je zamahnil z roko, potem pa je zopet govoril dalje, čisto polahko, zateglo in tako tiho, da sem komaj razločevala besede med piskom plinovitih plamenov.

«Vsako jutro poslušam tanke glaske svojih otrok, ki toliko hrepene in prosijo. Pretvarjam se takrat, kakor da čutim več, nego občutim v resnici, in da čutim ono, česar v resnici ne občutim; mnogo je trenutkov, ko s kretnjami in besedami varam svojo lastno deco in ko se spominjam, da sem nekdanj bolj ljubil te otroke. Ne morem drugače. Kajti sama dobrota srca in mehkoba in nežnost ljudi, ki imajo otroke, pa celo sama otroška ljubezen — vse to se lahko utruji, vse to lahko utruja. Nekaj dogori v človeku in se izprazni.

Tudi moji otroci so trudni. V malem našem stanovanju jim je tako kakor piščetom, kadar jih zapro v zaboj in jim vržejo prgišče zrnja ter jim puste le za štiri prste zraka, pa so drugo drugemu napoti, da se ne morejo ne najesti ne nadihati zraka.

Moja hiša je dom brez ljubezni, otok izsušenih življenj. Utrudilo se je upanje, utrudil jok. Boga niti ne molimo, niti ga ne rotimo. Zvečer, ko vsi ležemo in se sliši mrmranje malega sina, ki se s težavo uči za šolo, mi je tako, kakor da smo odrezani od celega sveta in zaprti v stolp starodavne mračne in hladne kule, kjer si ubogi čuvaji šepetajo tajinstvene pravljice, da bi jih ne obvladal zaspanec.»

Človek je prijel uro in jo gledal nekaj časa, molče, z blagim, tužnim nasmehom. «Ne vem, koliko je ura; ali mislim, da je treba iti.»

Silno je pihal veter in suh sneg je zasipal velika okna, ko se je Človek vzdignil in ko so se počasi za njim zaprla vrata malega kabineta.

Božič v Halozah

Anica Černej

Z gričev se trepetanje
lučk utrinja v dolino.
Trdi koraki in vzdih
trgajo sveto tišino.

Kdor je obut in oblečen,
stopa k polnočnicam k fari.
V hramih se stiskajo k peči
bosi in goli in stari.

Jaslice v kotu so mračne:
hlevček brez lučke rdeče,
v mraku pastirji in ovčke.
Saj ni za olje in sveče.

V kotu ob peči so mati.
Molek drsi jim med prsti:
«Jezus, njega je vzelo,
zdaj sem pa jaz na vrsti...»

Plašno molčijo otroci,
tipljejo v čudežne sence:
tleča treska jih riše
v stene med smrečje in vence.

V haloških kočah je Božič
v molku, v smrečju in maluh,
v tihi molitvi starčkov,
v drobnem otročjem strahu:

«Kaj, če ne bo gospodarja
s kruhom, s koščkom potice?
Kaj če v dolini pozabi
blatne in prazne gorice?»

Zgodba o stari Poloni in njeni podobi

Ina Slokan

Bila je to starinska podoba svetega Jožefa, naslikanega na steklo. Častljiv svetnik je bil tako svež in rdeceličen, da se je zdelo, kot da bi ga bila roka neznanega slikarja ustvarila šele nedavno. Le njegova rjava halja je bila od kolena malo odrgnjena, toda to je opazil samo tisti, ki je podobo zelo natančno in od blizu ogledoval. Okvir je bil lesen, izrezljan in dobro se je še poznalo, da je bil nekoč pozlačen. Zdaj pa se je le še tu in tam svetlikala drobna zlata lisa.

Taššna je bila podoba, ki je leta in leta visela nad visoko postlano Polonino posteljo. Vsak teden dvakrat jo je Polona skrbno čistila. Mehko flanelasto krpo, ki jo je uporabljala nalašč zato, je namočila v mlačno vodo, jo dobro ožela, nakar je z njo parkrat potegnila po steklu. Osnažila je še okvir in končno steklo dobro osušila z drugo, suho krpo. Med delom je večkrat stopila k edinemu, majhnemu okencu, ki ga je imela njena sobica in podržala podobo proti svetlobi. Če se ji ni zdelo steklo še dovolj čisto, je parkrat dihnila vanj in ga ponovno zdrgnila s suho krpo.

Zelo stara je že bila Polona. Morda celo ne dosti manj kot vse tiste mračne, obokane hiše z lesenimi mostovži in smrdljivimi dvorišči v ulici, kjer je stanovala. Njena podoba pa je bila še dosti starejša. Prinesla jo je s seboj od doma, pred davnimi leti, takrat, ko je prišla v mesto služit. Ko je bila še otrok, je visela podoba doma nad njeno posteljo, podobno kot je visela zdaj. Vsako jutro in vsak večer je njen prvi in zadnji pogled pozdravil dobrodušno nasmehljanega svetnika in ko je morala v mesto služit, se ji je zdelo skoraj nemogoče, da bi mogla kdaj zaspiti tam v daljnem, tujem kraju, če ne bi podoba svetega Jožefa več visela nad njeno posteljo. Tako je vzela podobo s seboj. «Le vzemi,» ji je rekla mati, «in vsak večer prosi svetnika, naj te milostno obvaruje grehov in skušnjav». In rdecelični, dobrodušni svetnik jo je menda res varoval, kajti Polona je bila kljub svojim skoraj deveterim križem še vedno devica. Seveda zdaj, ko je bila Polona že stara, svetnik s tem svojim

varovanjem ni imel dosti opravkov. Včasih pa je bilo to najbrž drugače in se je moral svetnik kar pošteno potruditi, da je s svojim prijetno dobrodušnim smehljajem pregnal skušnjave iz mladega, veselega Poloninega srca. Saj je bila Polona kakor so vsa mlada dekleta. Čemu naj bi bila prav ona izjema? Najbrž je tudi ona imela nekoga, ki je bil všeč njej in ona njemu. Nekateri stari ljudje so se celo spominjali, da je bil ta nekdo vojak z rdečimi progami na hlačah in velikanskimi brkami. Morda bi se bila vsa ta reč drugače zasukala in iztekla, da ni svetnik Polone v njenih norih letih tako skrbno varoval prevelikih skušnjav. Tako pa je ostalo s Polono in njenim srcem vse pri starem in od leta do leta je bila ona za to svojemu dobremu svetniku in varuhu bolj hvaležna.

Služila je pri gospodarjevih in opravljala svoje posle, kot jih opravljajo služkinje. Prala je, ribala, pomivala in pestovala otroke. Ko so ti odrasli in se poženili in pomožili, je pestovala in negovala spet njihove otroke in potem teh otrok otroke. Tako ji je v večnih brigah za druge neopazno mineval čas. Minevalo so leta in z njimi je minevala Polonina neizrabljena mladost in lepota. V obraz so se ji črtale starikave gube, oglušela je, lasje so ji siveli in zobje so ji začeli polagoma izpadati, dokler ji končno niso izpadli vsi, razen dveh, ki sta dolga in rumena štrlela iz spodnje čeljusti in so lasje, ki so ji ob sencih silili izpod modre kambrikaste rute, postali čisto beli. Polona je bila stara.

Zdaj ji ni bilo več treba pestovati otrok, ker se je gospodarjeva družina, pri kateri je služila nad sedemdeset let, kar je bilo mladih, raztepla po svetu, stari pa so pomrli. Hišo je podedovala najmlajša hči Otilija, ki pa se je tudi kmalu omožila z nekim židovskim bogatašem in se preselila nekam na Štajersko. Parkrat na leto se je pripeljala v mesto sama ali z možem. Pozanimala se je pri oskrbniku o tem in onem, kakor se za gospodarico spodobi, in mimogrede stopila še k stari Poloni, ki je životarila v svoji sobici koncem dvorišča: Povprašala jo je po zdravju in se ji smehljala prijazno in ljubko, da je bila stara vsa ginjena in so ji solze zalivale od starosti vnete oči.

Sa je bila gospodarica Otilija vendar tako dobra z njo. Dovolila ji je, da sme do smrti ostati tu v svoji mali, ljubi sobici, ki ji je zdaj na starost pomenila pol življenja. Tu je čisto zadovoljno, odmaknjena daleč od ljudi in življenja preživljala svoja zadnja leta. Na malem gašperčku si je kuhala tisto bore hrane, ki jo je potrebovalo za življenje njeno staro, onemoglo telo. Hodila je v cerkev. Če pa je bilo slabo vreme in se ni počutila posebno dobro, je ostala doma, molila k svetemu Jožefu in se pogovarjala s tem svojim ljubim, starem prijateljem, ki je bil vedno enako mladosten in lep.

Prejšnja leta je tudi, kadar so ji postali dnevi predolgi, zgodaj prižigala petrolejko, nataknila dvojna očala in začela prebirati Življenje svetnikov. Zadnje leto pa so ji oči tako opešale, da ni več razločevala črk. Tudi sicer je vsa nekako oslabela, tako, da se je le s težavo še kdaj pa kdaj privlekla do cerkve. Tako ji je ostal samo njen stari svetnik. S svojim večnim smehljajem ji je vedril njene zadnje dni. Obujal ji je davne mladostne spomine.

«Se spominjaš» ga je včasih spraševala, «tiste nedelje, takrat, ko sem še bila mlada in gizdava in sem se tako dolgo oblačila, da sem pri maši zamudila evangelij? Tako grdo si me gledal potem ves dan, da se te skoraj nisem upala pogledati.»

«Se spominjaš onega nesrečnega dneva, kako sem molila in jokala pred tvojo podobo, ker sem gospe Franji razbila tisto dragoceno, poslikano vazo. Samo tvoje priprošnje so mogle takrat narediti čudež in omehčati srce gospe Franji, da me ni odslovila.»

Tako ga je spraševala in grela svoje staro, drgetajoče telo ob slabotnem ognju, ki je tlel v gašperčku. Zunaj pa je sijalo pomladno sonce ali pa je pohleven jesenski dež monotono trkal na ozko okence. In svetnik se je smehljal in jo razumel.

«Se spominjaš,» jo je spraševal njegov smehljaj, «tistega časa, ko si bila še majhen kmečki dekliček in si doma pasla krave. Nekoč ti je ušla krava v škodo, ti pa si se bala kazni in si se zlagala doma, da je bila tisto sosedova krava. Tako si se potem bala mojega očitajočega pogleda, da si podobo skrivaj zagrnila s predpasnikom. Se spominjaš?»

«Da, da,» je pritrjevala Polona in se smehljala predse. «Kako davno je že bilo vse to. Tako strašno davno.»

Sredi zime, ko so bila jutra strupeno mrzla in je sneg naletaval v velikih kosmih in neslišno nalegal na gričce, od katerih je odmeval vrisk mladih smučarjev in sankacev in se je stara Polona kakor spomladi, poleti in jeseni grela pri svojem gašperčku, molila in se pogovarjala s svojim ljubim svetnikom, se je spet pripeljala v mesto mlada gospa Otilija. Spremljal jo je njen mož, majhen, okrogel, črnolas.

Kakor vselej, kadar je prišla, se je Otilija tudi zdaj najprej oglasila pri oskrbniku, ki je hranil ključe od njenega stanovanja. Mimogrede se je še pogovorila o popravilih, ki jih bo spomladi treba opraviti pri hiši, o zvišanju najemnine in takšnih rečeh. V mestu je mislila ostati nekaj dni. Kakor vselej tudi zdaj ni pozabila Polone.

Oba z možem sta stopila neko sivo, zimsko popoldne v Polonino sobico in gospa Otilija je imela v roki krožnik poln lepo rumenih krhkih kolačev. Smehljaje kakor vselej je pozdravila starko, pozanimala se za njeno zdravje in postavila na mizo krožnik s kolači. Med tem ko se je mlada žena pogovarjala s starko, je stal njen mož pri vratih in nejevoljno vihal nos, ker je v sobici zaudarjalo po zatohlosti in plesnobi. Bil je šele prvič z ženo na obisku pri stari Poloni in nestrpno je čakal, da bi se dolžnosti tega neprijetnega obiska čim preje končale in bi mogel spet stopiti ven, na sveži zrak.

Njegov pogled je zdolgčaseno stikal po temnih kotih siromašno opremljene sobice in se končno ustavil na podobi nad starkino posteljo. Tedaj se je zdrznil, oči so mu zasijale. Nervozno je segel v žep po očala, z robcem skrbno očistil leči in nataknil očala na nos ter stopil tesno k postelji, da si podobo ogleda od blizu.

Polona, ki se je pogovarjala z mlado gospo in ji tožila o revmatizmu, ki jo muči čedalje huje, je opazovala gospodovo početje in se samovšečno nasmehnila. Veselilo jo je, da je njena podoba vseh tudi imenitnim ljudem.

Gospod pa je med tem snel podobo in stopil z njo k oknu, da si jo od blizu ogleda pri dnevni svetlobi. Ogledoval jo je in obračal, potem pa je poklical ženo: «Oti, stopi no sem in poglej to podobo. Čudovita starinska umetnina je. Najbrž je ročno delo.»

Otilija je stopila k možu. Oba sta občudovala podobo. Polona ju je gledala in se zadovoljno smehljala.

Nato je Otilija zavpila Poloni v uho: «Mojemu možu je strašno všeč vaša podoba. Veste; on zbira takšne lepe starinske reči.»

Pristopil je še gospod in starki nekaj glasno dopovedoval. Toda Polona se mu je samo prijazno smehljala. Ni ga slišala in še manj razumela. Zato se je mlada gospa spet sklonila k njenemu ušesu in zakričala: «Moj mož prosi, da mu podobo prodaste. Kolikor zahtevate zanjo, vam bo plačal.»

Ne, zdaj Polona tudi svoje ljube male Otilije ni takoj razumela, čeprav ji je še tako glasno kričala v uho: «Moj mož želi vašo podobo kupiti. Veliko vam bo plačal za njo.»

Nasmeh na drobnem, rumenkastem starkinini obrazu je otrpnil. Rdeče obrobjene, zasožele oči so se ji široko razprle kot v nepopisno grozotnem prividu. Končno je razumela. Vzeti ji hočejo njeno podobo. Njenega starega prijatelja. Vse, kar ji je še pomenilo življenje.

Zakrilila je z rokami in hripavo kriknila, da ne more prodati podobe. Ne, za noben denar. Ta podoba je njeno življenje. Takrat, ko bo umrla, jo bodo lahko vzeli.

Otilija je bila užaljena. Hladno se je obrnila od Polone k možu in mu nekaj dopovedovala. On je vzel iz žepa veliko listnico in začel šteti velike, sinje bankovce. Počasi, svečano jih je štel in roka, v kateri jih je držal, mu je lahko trepetala. Končno jih je položil razburjeni Poloni na kolena. Toda starka jih je sunila z roko, da so se razfrleli po tleh.

Otilija in njen mož sta zardela od jeze. Mlada žena se je sklonila k starki in ji ježno zakričala v uho: «Polona, to, kar ste zdaj naredili, si bom zapomnila za vse večne čase. Da morete biti takšni z menoj, ki sem vas imela rada kot svojo lastno mater. Ne, to je bilo zelo, zelo grdo od vas.»

Starka je nekaj jecljala, toda pravega ni mogla reči, preveč je bila razburjena. Vsa prestrašena ni mogla odtrgati oči od svoje ljube podobe, ki jo je gospod ježno položil pred njo na mizo. Otilija je pobrala denar in ga stlačila možu v žep. Potem je še enkrat ježno pogledala Polono in starka je opazila, da joče od jeze in užaljenosti.

Končno je ostala sama. Sama. Na mizi pred njo je bila podoba. Zunaj se je med tem zmrabilo. Ogenj v gašperčku je pojemał. Starko je mrazilo od razburjenja. S tresočimi rokami je segla po podobo in si jo položila na kolena. Sklonila se je tesno nad podobo in skušala razbrati svetnikove poteze. Ni se ji posrečilo, bilo je že pretemno in njene oči so bile preslabotne. Obsedela je tiho in se zamislila. Ni prav storila. Užalila je svojg gospodarico. Prvič v sedemdesetih letih se je ona, uboga, majhna dekla uprla svojemu gospodarju. Ni storila prav. Kaj ni rekla Otilija, da jo je imela rada kot lastno mater. To je bilo skoraj res. Otilija je bila z njo vedno tako dobra. Tudi Polona jo je imela rada, tako, kot bi imela rada lastno hčer. Ko je bila Otilija še otrok, ji je Polona vsako jutro česala rjave kodre, umivala jo je in kadar je bila mala Otilija bolna, je Polona bdela ob njeni postelji noč in dan in molila k svojemg svetniku, naj ji vrne zdravje. Takrat bi bila rada dala zanjo svoje življenje. Zdaj pa ji je odrekla to podobo. Morala bi ji jo dati. S tem bi ji izkazala vsaj košček svoje dobre hvaležnosti za vse dobro, kar ji je storila Otilija.

Starko je v prsih peklo in žgalo. Užalila je svojo malo, ljubo Otilijo. S prsti je božala mrzlo steklo in spraševala svetnika:

«Priatelj, ali naj te dam Otiliji? Glej, ona je bila z menoj vedno tako dobra. In tebi bo tam lepše. Visel boš v veliki, svetli sobi in mnogo ljudi te bo občudovalo. Jaz pa bom tako skoraj umrla. Potem se bova srečala v nebesih. Tvojo podobo pa bo imela Otilija, da se bo kdaj spomnila name in pomolila za mojo grešno dušo.»

Tako je Polonina misel spraševala svetnika. Toda svetnik je molčal. Tema se je že popolnoma zgostila in ogenj v gašperčku je ugasnil.

Polonina misel je postala trudna in bridka. Težko ji bo brez njenega ljubega svetnika. Toda še težje bi ji bilo, če bi se Otilija odpeljala z jezo in žalostjo v srcu. Stara Polona lahko med tem umre in kaj bi bilo potem z njo na onem svetu, če bi ostali za njo nepořavnani računi? Takoj mora k Otiliji. Dala ji bo podobo in jo prisila, naj ji odpusti. Stara je že in vsa otročja in zmešana.

Stisnila je podobo k sebi in se dvignila. Tedaj pa jo je pri srcu zbodla drobna, ostra bolečina, kot da bi se ji tenka srebrna igla zabolala prav v sredo srca. Omahnila je. Podoba ji je padla iz rok in se razbila.

Mrtvo Polono so našli šele drugi dan. Potem so jo pokopali, kakor je prav in se spodobi. Za pogrebom je šla celo mlada gospa Otilija s svojim možem. In na krsti je bil venec s svilenim trakom in napisom: «Naši dragi, zvesti služkinji».

Razbito podobo je dal gospodar spet sestaviti. Cele mesece so se umetniki ukvarjali z njo in potem je bila spet takšna kot takrat, ko je visela nad Polonino posteljo. Le kdor jo je od prej prav dobro poznal in si jo je zdaj natančno ogledal, je opazil drobno spremembo na njej: svetnikov dobrodušni, prijazni smehljaj je izginil. Izraz njegovega obraza je bil trd, strog in skoraj žalosten.

*

Mařka

Helena Andrlíková

Vse polno govoríc je krožilo v vasi, ko se je oženil mladi Sýkora. Pa kako bi tudi ne! Fant je bil visok, lep, imel je stalno službo v državnih delavnicah. Po smrti staršev je gospodaril s sestro v čedni hišici ob cesti. Pa se je sestra omožila in marsikatero vaško dekle se je ozrlo za mladim Sýkoro.

Zato ni bilo nič čudnega, če so vsi ogledovali njegovo mlado ženo, ko jo je pripeljal iz mesta. Toda ničesar ji niso mogli reči, nikdo ni mogel najti napake na njej. Bila je zdrava, lepa, imela je lepo balo in si je baje celo precej prihranila v službi. Saj to je vsak vedel, da je bila več let v dobri službi in se je tam seznanila z Vaclavom Sýkoro.

V velikem gospodinjstvu, kjer je služila, se je naučila, kako si je treba pametno razdeliti delo, in kaj kmalu se je tudi privadila srpa in motike. Zvečer pa je v svoji prijetni hišici veselo pozdravljala svojega moža: «Si že prišel, Vaclav!»

Dobro se jima je godilo, v hlev je prišla kravica, a mlada Sýkorova je opravljala vse delo sama, nikdo ji ni mogel ničesar očitati, morda le to, da je malo molčeca. Dosti niso mogli izvedeti iz nje. Samo to, da je «od tam gori» doma, da hodijo oče v rove, da je do tja daleč in da je vožnja z vlakom draga. In da ji je ime Mařka, ne Mary, ampak Mařka.

Prvo njihovo dete je bila deklica in so ji tudi rekli Mařka. Ko je potem svakinja ujękala otroka in mu pela «Spavaj, Manička, spavaj...», se je oglasila mlada mati:

«Ne — Manička. To je bilo tako, svakinja: oče so mi vedno rekli Mařka in ko so me klicali po vasi, so ta ř vedno močno potegnili. Od otroških let so mi govorili: Zapomni si, da tvoje ime pravilno izgovarja samo naš človek. Saj veš, oni tam bi si jezik zlomili na njem. Jaz pa sem bila vedno tako ponosna na to.»

Svakinja je debelo pogledala, Mařka je pa že umolknila, privila otročička tesneje k sebi in šepetala: «Mařka, Mařrenka!»

Nato je prišel še deček, seveda — Vaclav. Mařka je pošiljala pisma in slike svojih otrok «tja gor» in štedila za pot domov. Toda vedno je kaj prišlo vmes, zdaj bolezen, zdaj kakšna druga nezgoda. Vendar letos — najbrž je bil to dar božji za Mařko. Za hišo so imeli črešnjo, lepo srčnico, pa si je nekaj prihranila. Spomladi je vse cvetje pozeblo, le njihova črešnja ne, in Mařka je imela lep izkupiček za prelepi temnordeči sad, ki ga je z vso pažljivostjo nabirala in prodajala v mestu.

Ko je prišel Sýkora zvečer domov, je dodala svoji navadni dobrodošlici:

«Toliko denarja imam, Vaclav, domov sem bom peljala; bom smela?»

«Le pelji se, le, pa z otrokoma!»

«Morda za sv. Vaclava, ko je tudi očetov god.»

In tako se je Mařka pripravljala. Zvečer je dolgo čula, da bi pripravila otrokoma obleko, sorodnikom darove, za mamin grob je gojila cvetje, a ko je sedela z otrokoma, jima je pripovedovala le o tem, kako se popeljejo domov. Otroka sta venomer spraševala, nista mogla dočakati: «Ali je tudi tam tako lepo kakor pri nas, mamica? Je tam tudi taka reka? In taka ravna polja?» — «Ne, otroka, tega ni tam! Tam so le majhne njive po pobočjih, med njimi je voda, črni prepadi so in tako globoki, da je nekdanj strmoglavil voznik s konji vred v prepad, pa ga nihče ni več našel. Tam so tudi velike luknje, rovi jim pravijo, in v njih je premog. To se tudi vidi. Včasih kje gori, pa se vali tak rumen dim, ki diši po žveplu. Ko pojdemo tja, bo že jesen, tedaj so tam megle, pa ne bele kakor pri nas, ampak rumene, goste, da ni videti niti za korak predse.»

«Mamica, saj se bomo izgubili, strah nas bo!»

«Jaz poznam tam vsako stezico, peljala vaju bom okrog potoka, odkoder se vzdiguje megla, kakor če vre voda, potem ob žičnih ograjah prav do nas v vas. Tam imamo pred hišo veliko lipo, ki se vidi tudi v največji megli.»

Čas je potekal. Mařka pa se je kar pomlajala; kakor da leti, se ji je zdelo. Večkrat je stekla prav na vas možu naproti in njen: «Si že prišel, Vaclav», se je zaslišal že pri kapelici. Tako je prišel mesec september, dnevi tišine in groze. Mařka se je upognila, postala je kakor senca. Nihče je ni videl jokati, vendar so bile njene oči dan za dnem bolj rdeče in podplute s krvjo. Otroka sta razumela, da se dogaja nekaj strašnega, in sta se igrala pod kozolcem tiho kakor miške.

Prišel je petek zvečer, ko valov radia ni lovil mrtvi zvočnik nego živa človeška srca... Mladi Šykora je bil prvi v vasi pripravljen, in Mařka mu je nesla kovčeg v mesto prav do vlaka; opremila ga je kakor ženina na svatbo. Vlak je oddrdral ob ukanju in navdušenju. Nihče ni jokal.

Prešli so dnevi. Mařka se je postarala za cela leta, okrog ust so se ji zarezale gube, oči se vdrle v črne kolobarje. Kopala je krompir in nosila težke vreče na hrbtu, kakor da bi hotela z utrujenostjo pregnati muko iz mozga.

Nekoč je proti večeru nesla na hrbtu velik sveženj zelene krme na dvorišče. Vratca so se tiho odprla. Vstopil je Šykora...

Težki sveženj je zdrknil na tla. Mařka se je zgrudila nanj, kakor da ji je kdo spodnesel noge: «Si že prišel, Vaclav!!»

«Jaz nisem kriv...»

Po vsej vasi se je razlegal obupen jok in stok, prav tja do kapelice, po vsem svetu ga je bilo slišati...

Nezaslišana krivica

Zenske in učiteljske organizacije se že dolgo zamenjujejo za odpravo šramotnega delnega celibata učiteljic, katerega je uvedla vlada z namenom, da bi s to žrtvijo-osebnostne ženske svobode omilila brezposelnost v učiteljskih vrstah. V zadnjem času objavlja Učiteljski Tovariš dopise učiteljic, ki predlagajo različne poti za rešitev iz te nezaslišane krivice. Pri tem pa so nekatere pokazale tako čudno, nesodobno pojmovanje ženskega poklicnega dela, da so zanesle v problem pravo zmedo. Edino pravilno gledanje razodeva le dopisovalka G. J. v članku «Ne tako» (24. novembra 1938):

«Resnica je, kakor je ugotovila neka tovarišica, da se naše, lahko bi rekla, življenjsko vprašanje — vprašanje celibata — ne premakne z mrtve točke. Po mojem pričanju se ne bo premaknilo vsaj tako dolgo, dokler same v sebi in same med seboj ne bomo našle rešitve, ki bo ustrezala našim življenjskim in poklicnim interesom. Da še same nismo na jasnem, kaj bi in kako bi, kaj šele, da bi predlagale konkretno rešitev, ki bi bila dovolj širokogrudna in pravična, pričajo predlogi v člankih. Da navedem samo en primer: če ima mož 3000 do 4000 din, naj se žena umakne k domačemu ognjišču!

Mnenja sem — upam, da nisem osam-

ljena — da s takimi predlogi same sebi kopljemo ugled, ki bi ga naj uživale najprej med svojimi stanovskimi tovariši, pa tudi v javnosti kot kulturne in prosvetne delavke s polno kvalifikacijo. Če stavimo za pogoj, pod katerim bi učiteljice zapustile službo, samo zvišanje moževne plače, bi s tem dale same sebi kaj slabo spričevalo. *Priznale* bi, da nismo sposobne za nobeno drugo delo, nego samo za gospodinjstvo, da znamo kvečjemu biti še žene in matere v najožjem smislu besede, nismo pa sposobne uveljaviti se ob možu v celotnem kulturnem, gospodarskem in socialnem življenju in dogajanju; da ne zmoremo dela, ki bi bilo enakovredno moževemu, četudi bi bilo v bistvu drugačno, a radi tega ne manj važno ali celo manj vredno. Šele dve polovici sta celota in če mož oblikuje eno stran gospodarstva, umetnosti, znanosti, tehnike, socialnega življenja, potem je treba, da žena iz svoje ženske duševnosti oblikuje drugo plat, ker šele v skupnem, obojestranskem in vsestranskem delu je možna večja popolnost...

Potrdile bi dalje očitek, da smo se za tekle k študiju samo zato, da smo našle začasno «streho» v poklicu, ki nas bo preživljal, dokler ne najdemo moža, ki nam bo nudil življenjsko preskrbo do smrti...

Priznale bi torej na ta način, da opravljamo svoje delo polovičarsko (tako ga opravlja vsak, ki ni z vso dušo pri njem) in torej ne zaslužimo enakih prejemkov kakor naši moški tovariši, ki jim že sam poklic pomeni smisel življenja, temveč da z nami popolnoma pravilno postopajo...

Priznale bi, da nam je poklic le izhod v sili, ne pa naša notranja življenjska potreba, da ga ne jemljemo preveč resno, da tudi za to svoje delo ne mislimo prevzemati nobene odgovornosti, misleč: saj je vseeno, kako napravim to in ono, saj tako ne bo dolgo trajalo...

Ne tako, drage tovarišice. S tem pokazemo popolno pomanjkanje samozavesti, pomanjkanje čuta odgovornosti, pomanjkanje vsakršnih sposobnosti za vršenje tako važnega poslanstva, kakor naj bi ga vršila učiteljica zlasti na deželi, kjer je *ni mogoče nadomestiti* s tovarišem, z moškim! In če to potrdimo s svojimi besedami in s svojim ravnanjem, smo se same onemogočile v svojem poklicu. Če smo od naših prednic «podedovale» pravico do poklicnega dela, pravico do lastnega zaslužka in do gospodarske neodvisnosti, potem moramo to pravico braniti pred vsakomur vztrajno in odločno; ne smemo se je lahkomišlečno odpovedovati ali se celo *opravičevati* radi svoje odločnosti, češ, saj se bom umaknila, če vam ni prav, da sem tukaj, samo dajte mojemu možu večjo plačo! Na Češkem so bile učiteljice voditeljice žen v borbi za enakopravnost, kar se očituje predvsem v svobodni izbiri

poklica, pri nas se pa celo najdejo take, ki škodoželjno kažejo na druge drž. uradnice, češ, zakaj pa ne vpeljejo tudi zanje celibata, če so ga vsilili že nam. Namesto da bi rekly: celibat naj se odpravi, ker je *protinaraven, krivičen*, proti interesom države, družine in posameznika in ker *hočemo in zahtevamo zase pravico do dela in zaslužka in popolno svobodo pri izbiri poklica!* Če je bila učiteljska izobrazba prva višja izobrazba žene v preteklosti, je tudi pravilno, da učiteljice prevzamejo vodstvo v borbi za enakopravnost žene, da bo dobila besedo tudi tam, kjer se odločajo *njeni* interesi. Tako tudi ne bodo možni razni zakoni o celibatu žen in kar je podobnih «sodobnih» zadev! V tem pogledu se pač ne dajmo osramotiti od delavk, pri katerih je danes stanovska zavednost in prepričanje o pravici do dela in samostojnosti mnogo višje razvito nego pri mnogih učiteljicah. Skušajmo na to prece vprašanje gledati z nekoliko višjega gledišča, ne samo s stališča osebnih interesov, ne pustimo se podkupiti z višjimi plačami naših mož, da bi se radi njih odpovedale pravicam, za dosego katerih so nekdanje žene žrtvovale vse, tudi osebno svobodo in premoženje. — Skušajte se same vzgajati v tem smislu, tako da vas čas ne bo našel nepripravljen, da zaradi osebnih interesov ne boste škodovali svojim tovarišicam in stanu in da ne bo veljala beseda onih, ki trdijo, da so žene same največja ovira ženski osamosvojitvi...

*

Beseda o vzgoji

Anica Černej

Več ko kdaj koli govorimo o vzgoji, močnejše čutimo potrebo in dolžnost vzgajanja. Težke preizkušnje časa, v katerem živimo, nam kažejo, da je človek nekje v bistvu ranjen, da se je nekaj dragocenega, svojstveno človeškega v njem izgubilo. Čuden nemir in tesnoba je v nas samih, nestrpnost, napetost in razrvanost je v družbi, ki nas oklepa. Zagrenjenost in nezaupanje je v mladih. Skoraj ni več otrok, saj ni več brezskrbnega, neskajljenega otroštva. Mnogo je sil, ki si hočejo podrediti človeka in njegovo človečnost: njegovo pravico, da išče in iz-

bira, sposobnost, da misli, presoja in spoznava, da po človeško hrepeni in hoče, ljubi in veruje.

Čutimo, da bi mogle prave in žive, resnične vzgojne sile vzbuditi in odrešiti človeka v ljudeh. Čutimo pa tudi, da to niso besede, ne prepovedi, pravila in navodila, temveč le osebno močna spoznanja in doživetja, ki segajo življenju do dna, da se v njem zgane in odzove človek v svoji življenjski odkritosti in toplini, v prirojenem in sproščenem občutju dobrega, vrednega in smiselnega.

Prirodnim in poklicnim vzgojiteljem je spričo življenja, kakršno je danes, živo pri srcu vprašanje: kje zagrabit, kako začeti, ko so vendar besede in najlepši nauki pokazali svojo nemoč, ko odpovedujeta disciplina in nadzorstvo kot vzgojni sredstva, ko je življenje samo postavilo nešteto novih nalog in načrtalo nova pota vzgojnemu prizadevanju.

Žena še posebno močno čuti živo potrebo prave vzgoje, saj ji je prirodni poklic materinstva zapisal globoko v dušo dolžnost vzgojiteljice in oblikovateljice novih življenj. Ker je *mati*, raste v njej skrb za mladino, ki jo naš čas vse prehitro iztrga njeni ljubezni in domu ter jo potegne v brezčutni tok življenja, s trpljenjem čuti težo njene mladosti. Ker je *mati*, ve, da je pravilna in resnična vzgoja za življenje njen ukaz: vzgoja, ki daje in sprošča, ki opogumlja in dviga v samostojnost, ki pa s spoznanjem dolžnosti in čutom odgovornosti vendar tudi veže in vodi otroka v oplemeniteni svobodi in samoodgovornosti k pravemu smislu življenja.

Toda pojem vzgoje je širši od pojma: vzgojno vplivanje na mlado, še nepopolno in nedozorelo človeško bitje. Žena, ki čuti močnejšo potrebo po tem, da je človek notranje nekje doma, čuti z večjo bolečino, da vse bolj izgublja svoj dom. Misleci o življenju priznavajo, da je žena socialno tvornejša od moža, da so živa, notranje doživeta in na vrednostnih temeljih zgrajena občestva bolj ženine kulturne stvaritve.

Ni torej slučajno, da je žena danes polna zanimanja in pripravljenosti za razumevanje in reševanje vzgojnih vprašanj. Pomislimo le na pretežno žensko udeležbo ob raznih vzgojnih tečajih za starše! Zdi se, da želi žena zavestno ali podzavestno vstvariti človeku spet njegov dom, ki bi mu dajal moči v življenjski borbi, kamor bi se vračal iz nje, da najde spet samega sebe.

Žena se v zmedah in gospodarskih težkočah povojne dobe osvešča vse bolj še lastne odgovornosti za javno življenje, čuti vse bolj svojo upravičenost in poklicanost, da sodeluje pri oblikovanju življenja, ki mu rodi novih ljudi. Iz prebujene zavesti o njenih človeških pravicah in dolžnostih čuti posebna žensko-vzgojna vprašanja, čuti močno potrebo samovzgoje in samoizobrazbe.

Prirodno in skoraj nujno je torej, da se ženski list posveča vzgojnim vprašanjem, ki zadevajo tako živo ženo kot mater, kakršna čuti žena v vsej človeški toplini iskanja iz težjih dni, kakršnih se osvešča človek v njej, ki hoče nositi svoj del odgovornosti in dolžnosti v javnem življenju. Z optimizmom ljubezni, ki veruje v dobro v človeku in ki čuti ceno življenja, bomo poskušali odkrivati in reševati vsakdanja vzgojna vprašanja, probleme resničnega in pravega vzgojnega vodstva, vzgojnih poti in vplivov od človeka do človeka, vzgojnega pomena raznih življenjskih in kulturnih pojavov, smernic svojevrstne vzgoje in samovzgoje današnje žene, kajti — vzgoja je naše upanje.

*

Gledališče

Značilno za mišljenje in čustvovanje občinstva ter odnos do gledališke umetnosti je deistvo, da tvori pretežno večino gledaliških obiskovalcev ženski svet. Zanimivo bi bilo dognati, kaj je temu vzrok.

V današnjih časih, ko sta mož in žena v poklicu, pač ne velja izgovor moških, češ, da pride mož utrujen iz službe domov, medtem ko se od gospodinjstva manj utrujena žena lažje odloči za obisk gledališča kakor od poklicnega dela izčrpani mož. Oba imata svoj poklic, oba sta enako trudna, in vendar gre žena v gledališče, mož pa si največkrat in najraje poišče oddih in

razvedrilo v kavarni ali gostilni, kjer pretresa najaktualnejša dnevna politična in socialna ali druga vprašanja. Koliko pripomore s tem k rešitvi teh perečih problemov, če jih pretresa na ta način, bo vedel pač vsak sam zase.

Ugotovljeno je, da tvori glavni kader stalnih gledaliških obiskovalcev *uradništvo*, in sicer *žensko*. — Vedno je bilo in kakor kaže, je tudi še sedaj, da želi žena kot bitje, pri katerem prevladuje čustvo, zamenjati svet vsakdanjosti s svetom domišljije, ki ga ustvarjajo dramatik in ki ga oživlja gledališče. Zatekajo se k viru čiste umetnosti

morda zavestno, morda povsem instinktivno, ker najdejo pač tam to, kar potrebujejo kot svojo duševno hrano. Čas je že, da nehajo ljudje gledati na gledališče kot na neko povsem brezpomembno zabavo, ki je za resnično, realno življenje brez pravega haska. Zgodovina največjih in najstarejših narodov je pokazala, da je bilo resnično, pravo, dobro gledališče s smotno izbranim sporedom ognjišče resnične narodove kulture. Slovenci se še vse premalo zavedamo, kako usoden pomen ima lahko gledališče za razvoj narodove miselnosti, in to ne samo v najožjem nacionalnem oziru, čeprav smo tudi tu prav tako potrebni velike moralne opore, temveč tudi v razvoju in usmerjenosti svojega gledanja na vsa svetovna, etična, moralna, socialna, politična in dogmatična vprašanja.

Tudi letos bomo prinašali gledališka počila. Pri tem bomo upoštevali predvsem vsebinsko, literarno in miselno kakovost del, ki so vredna, da jih žene spoznajo, ker se v njih razodevajo bistvene umetniške ali življenjske resnice.

*

Od predstav, ki jih vprizarja ljubljansko gledališče, je za mišljenje žene najzanimivejša in najaktualnejša igra finske pisateljice *Helle Vuolijoki*: *«Žene na Niskavuoriju»*. Po dolgem času je žena kot dramatičarka zopet dokazala, da je v ustvarjanju oderskih del enakovredna moškemu, kajti to delo je imelo svetoven uspeh. Iz teme zakonolomstva, ki je na odru že nešteto obravnavana, je napravila Hella Vuolijoki sodobno igro, ki preseneča s pogumom, s katerim je raztrgala pajčolan zlagane morale o dolžnosti, ter dokazala, da je zdrava sebičnost več vredna kot zlagana poržtvovalnost in dolžnost. Pokazala je tri naspotne ženske značaje, orisale jih je z vs

možno in verjetno objektivnostjo ter pokazala, kako lahko tri žene, vsaka na drug način, trpijo zaradi ene stvari — vsaka se bori za svojo pravico, vsaka ima na svoj način prav, toda končno mora zmagati *zdrava življenjska resnica*, tista, za katere zmago se bori mlada generacija. Tri žene v konfliktu za srečo enega moža: Arneja, mati, ki sina ljubi in mu privoščiči vso srečo, vidi, kako se izmika svoji ženi Marti, ki jo je vzel zaradi denarja, da bi rešil dedno posest; Marta, svojemu možu po duhu nedorasla žena, čuti laž, na kateri je zgrajena njena zakonska «sreča», pa bi rada živela še nadalje v njej; učiteljica Ilona, svobodno, sodobno dekle, ki ima pogum tvegati za resnično, globoko ljubezen vse, prav vse, končno zmaga. Okoli teh postav je stkana igra, ki je premagala spono gledališko šablonsko pisanega dela. In občinstvo je to spoznalo. Odtod uspeh, ki ga ima.

Strindbergova pravljica igra «Labodka» je umetnina, ki je močno odmaknjena današnjemu realnemu gledanju na življenje. V njej ni na prvi pogled prav ničesar, kar bi imelo kakršno koli skupnost s sodobnostjo. Vsebinska je zmaga resnične ljubezni, dobrote in lepote nad sovraštvom, lažjo in zlemi silami. In končno: moč žive vere, ki je zmogla obuditi mrtvega človeka.

Kaj bi torej s takim delom? se vprašuje kratkovidna publika in kritika. V čem je upravičeno? Delo je umetnina sama po sebi s pravljicnostjo in poezijo, kakor se razodeva le pri največjih dramatikih. Po svoji miselni zasnovi je etična vrednota, katere vedno bolj primanjkuje v življenju — ali bomo mar zaradi tega prestali verovati v moč in zmago resnice? Zares umetniška pa je tudi vprizoritev te igre.

Maša Slavčeva

*

Javni dogodki, ki morajo zanimati tudi žene

Žena je prav tako državljanka kakor mož. Dogodki, ki gibljejo javno življenje, bodisi v domovini ali v tujini, posegajo v usodo vsakogar, torej tudi v usodo žene. Zato je potrebno, da se zanima za ta gibala javnega življenja ter stremi za tem, da si pribori

pravico do soodločanja. *«Ženski Svet»* bo redno prinašal pregled najvažnejših dogodkov doma in po svetu, ker je izrazilo to željo mnogo bralk našega lista, ki nimajo časa in prilike, da bi zasledovale poročanje dnevnikov.

Doma:

10. decembra 1938 je Hrvatska Matica v Zagrebu na svečan način proslavila *tristoletnico smrti* velikega hrvatskega pesnika *Gundulića*. Zanimivo je, da je Hrvatska Matica proslavljala tudi Gundulićevo dvestoletnico pred sto leti.

11. decembra 1938 so bile *volitve* v skupščino. Zmagala je vladna lista kakor vedno, kadar so volitve javne. — JRŽ je dobila 1,625.747 glasov, združena opozicija pa 1,335.965 glasov. Naša borba mora iti za tem, da bodo volitve tajne, kajti samo te so resničen izraz narodne volje.

11. decembra 1938 je bila *dvajseta obletnica Cankarjeve smrti*. Kakor so bile njegove besede često grenke, je bil vendar poln vere v lepšo bodočnost, ki nam je zlasti danes tako potrebna: «Kaj zato, če prihaja pomlad in povodnji in viharju! Iz te črne naplavine bo vzklila bujna rast...»

V Sloveniji je bila *zgrajena nova železniška proga*, ki veže Sevnico s Trziščem. — Dolga je 14 km in 400 m.

V Zagrebu je *umrl dr. Ante Trumbić*, eden glavnih borcev za ostvaritev Jugoslavije.

Po svetu:

Čeprav so najbolj tragični dogodki iz *Češkoslovaške* že za nami, vendar nas posamezne vesti, ki prihajajo k nam, vedno znova pretresajo. Danes je ta država gospodarsko, pa tudi po svoji notranji politiki popolnoma odvisna od Nemčije. Z grenkostjo v srcu sprejemamo vesti, kako izginja Masarykov duh, ki mu je bilo temeljno načelo pravica in resnica. Toda upajmo, da «nobena noč ni tako dolga, da ne bi nekoč zasijalo jutro». — To je tolažba nam, to mora biti tolažba tudi temu izbičanemu narodu spričo njegovih *strašnih izgub*, ki znašajo: 41.595 km² zemlje, 4700 občin, 749 214 hiš ter 4,922.440 prebivalcev, kar pomeni *tretjino vsega prejšnjega prebivalstva*.

Vojaški sporazum balkanskih narodov je bil sklenjen v Atenah med predstavniki generalnih štabov balkanskih držav. Tak sporazum lahko mnogo pripomore k *večji var-*

nosti malih držav in vsaj kolikor toliko varuje njihovo politično neodvisnost.

Nemčija in Francija sta 6. decembra 1938 podpisali medsebojno *izjavo o nenapadanju*. Po tej pogodbi za Francijo na nemški meji ni več nobene nevarnosti, da bi bila napadena, ker sta obe državi priznali končno veljavnost medsebojnih meja.

V ospredju vseh zunanjepolitičnih dogodkov *Evrope* sta dva problema, ki bosta, kakor napovedujejo politiki, v bližnji bodočnosti vzmernirjala Evropo, zato naj jih temeljimo v nekoliko obširnejših obrisih. V zapadni Evropi je povzročila nesoglasje med Francijo in Italijo, (ki ji ni po godu sporazum med Francijo in Nemčijo) italijanska zahteva po *Tunisu, Korsiki in Džibutiju*, (Italija te zahteve ni predložila Franciji uradno, marveč jo je položila v usta ulici). Tunjs je francoska kolonija v Afriki, ki je za varnost italijanskega imperija vojaško važna postojanka. Korsika je otok, ki je prišel leta 1769. pod francosko oblast in je danes vojaško važna postojanka za Francijo. saj z njo obvalada ves zapadni del Sredozemlja, pomorsko pot iz Marseilla v Severno Afriko in nadzoruje vso italijansko zapadno obalo. Džibuti je majhna francoska kolonija z enako imenovanim glavnim mestom. Od tod vodi v Abesinijo železnica, ki predstavlja izhod na Rdeče morje. Ta železnica je v francoskih rokah. Italija jo zahteva zase, ker bi morala sicer zgraditi nov dohod od morja. Vse te zahteve so nedvomno posledica nesrečnega monarhovega sporazuma, iz katerega je izšla Francija silno oslABLJENA, kar hoče sedaj izkoristiti Italija v svoj prid: predvsem pa hoče doseči s strani Francije *čim večje popušcanje v španskem vprašanju*.

Drugi problem je stopil v ospredje na evropskem vzhodu. Med *Ukrajinci na Poljskem*, katerih je 7 in pol milijona, se je začelo močno gibanje za samoupravo, ki naj jim omogoči končno *neodvisnost*. Da se je ta težnja zanesla tudi med ruske Ukrajince, za to so poskrbele tuje države. To gibanje pa podpira zlasti Nemčija, ki hoče priti do velikih žitnic in petroleja ter istočasno zrušiti *sovjetski režim v Rusiji*.

Iz Amerike. V Južni Ameriki v Limi zborujejo predstavniki 21 ameriških držav, ki hočejo ustanoviti gospodarsko in poli-

tično obrambno organizacijo proti razmahu totalitarne trozveze Nemčija-Italija-Japonska.

Kitajci vstajajo

Dandanašnja doba nas postavlja pred nepričakovana in čudovita protislovja. Vzroki rodijo skoro vedno ravno nasprotno posledice, kot bi jih pričakovali ne samo mi, navadni ljudje, marveč tudi veliki filozofi in psihologi, državniki in politiki. Eden takih nepričakovanih pojavov je prav gotovo preporod kitajskega naroda v času, ko so vsi pričakovali njegov propad. Preporod, ki ga doživljajo danes Kitajci, ni le nacionalni in politični. Veliko več se poraja in dogaja v tej deželi, kjer se pogrezajo mesta pod truščem bomb in granat, eksplozij in požarov. Dogaja se čudež, ki nam vlija novo vero, optimizem in upanje, da duh vendarle kraljuje nad silo, da je moralna moč skrita sila vsakega naroda, moč, ki jo razvije narod v vsej nezmagljivosti v času, ko gre za njegov obstoj. Med peklenskimi grozotami sodobne vojne se vrši preporod književnosti ter glasbene in grafične umetnosti, preporod, ki prehaja v revolucijo: da si poda roko z narodnostnim prebujenjem in dvigne iz razvalin nove vrednote.

Uporabljajoč simbol prastarih mitov, legend in pravljic, simbolične motive o metamorfozi ribice v ognjenega zmaja, simbol Rumenega cesarstva, ustvarjajo Kitajci novo umetnost. Ta tvorna dinamika novega Kitajca je prišla k nam v Evropo, da priča o zmagi duha nad materijo. Proizvodi te nove umetnosti so bili nedavno razstavljeni v Ženevi.

Pred nami se odpira dvorana, bogato razsvetljena, kjer se bleščijo v sijaju in razkošju prekrasni gobelini, preproge in prekrasna cesarska oblačila od 6. stoletja dalje pa do današnjega časa. Zlato in srebro, sinjina, katero znajo menda le Kitajci ustvariti tako čudovito in nebesni barvi podobno, nas zanaša v mislih v daljnjo čarobno deželo, o kateri smo sanjali še kot otroci. Med vsemi

temi krasotami pripoveduje stari tekst o zgodovini izdelave teh čudovitih vezenin. Pravijo, da je besedilo rokopisa resnična književniška umetnina, tako po stilu kot po izbiri zvonečih in učinkovitih besedi. Sicer je tehnika vezenin samih upodobljena pesem. Finoča in tankost niti, neprekosljiva izvedba niti od daleč ne dovoljuje vzporeditve s podobnimi evropskimi umetninami. To je tudi popolnoma naravno. Pri nas so to le okraski, predmeti za vsakdanjo uporabo, ki jih razstavljamo po sprejemnicah in salonih. Na Kitajskem pa so to predmeti, ki povsem ustrezajo verskim in filozofskim potrebam. Verjetno se je prav zaradi tega namena vzdržala ta umetnost od pradavnih časov do danes v vsej svoji originalnosti in simbolistiki. «Kitajska umetnost je simbolična pripovedka», pravi M. Vuilleumier, organizator te razstave. Simbolizem je vnešen v vsako sliko in vezenino. Góra pomeni dostojanstvo, lotos čistost, biser paradiz itd. Ta simbolizem gre še dalje, da skuša duhovne vrednote predstaviti prav tako z izmišljenimi fantastičnimi prikaznimi. Tako predstavlja ognjeni zmaj duhovno moč, ki ne zadošča sebi sami, ki ni sebi namen, marveč neprenehoma navdihuje novo stremljenje po popolnosti.

Nekaj korakov od te dvorane so druge. V poltemi so videti na prvi mah prazne. Po zidóvju so fotografije ob njih napis: Domovina vas potrebuje. Mrtva telesa, zdrobljene kosti in lobanje ležijo povsod po tleh, na asfaltnih hodnikih, med razdejanim zidovjem... Majhna bomba, ki se je razletela med množico in...

Ali naj pripovedujem svoje vtise?

Ne, ni mogoče, vtisi so tako neskončni, tako nepopisni, da jih ni mogoče izraziti z besedo. Le vero in upanje vzbujata to bogastvo duha.

Zlata Pirnat

Naše žene pri delu

Splošno žensko društvo v Ljubljani prireja tudi letos niz predavanj za izobrazbo naših mater. Ta zamisel je vse hvale vredna in da jo naše žene pravilno cenijo, nam priča številni obisk teh predavanj.

Kot prva je predavala odlična zdravnica ga. dr. Merljakova o otroških boleznih, za kar so ji bile navzoče matere prav posebno hvaležne.

Teden pozneje je bilo predavne ge. prof. Dore Vodnikove o narodni vzgoji otroka. Predočila nam je med drugim kvarni vpliv naše strankarske nestrpnosti na vzgojo mladine, ki se že v prvih šolskih letih deli v razne tabore in se medsebojno preganja in sovraži. Priporočala je gojitev storodavnih narodnih šeg v družini, vzbujanje spoštovanja in ljubezni do vseh narodnih dobrin: do narodne noše, slovenske pesmi, pravilnega slovenskega jezika, slovenske knjige, in tako dalje.

Ga. Angela Vodé si je kot tretja predavateljica izbrala snov: *vzgoja značaja*. Bistveno načelo za vzgojo značaja je vzgoja k samostojnosti. Vzgoja značaja je nujno združena z ostalo vzgojo ter se začne že pri dojenčku. Pri vzgoji razločujemo dve bistveni razdobji: predšolsko in šolsko dobo. V otroku rastejo sile, ki se hočejo razmahniti. Teh ne smemo zamoriti, marveč jih navajati k pravilnemu uveljavljanju. Ne pomagajmo otroku takoj, če se mu kaj ne posreči na prvi mah. Pustimo, naj sam poizkuša svoje moči, naj se ne zanaša vedno na druge. Večno popravljanje in godrnjanje ne vpliva dobro na otrokov značaj. Vzgajajmo deklice in dečke enako: čiščenja čevljev in obleke, pospravljanja svojih stvari, postiljanja itd. naj se otroci navadijo sami, brez ozira na spol in tudi brez ozira na to, če je potrežnica pri hiši. Največja ovira za pravilno vzgojo otrokovega značaja je materina nervoznost. Nervozna mati nima potrpljenja, da bi otroka učila dela, raje napravi vse sama. S tem pa ubija otrokovo samostojnost. — Tudi šola ima mnogo prilike za vzgojo značaja, ki se zlasti lahko razvije v občevarstvu z drugimi otroki. Osnova je tudi tu navajanje k samostojnosti, kar zlasti upošteva moderna šola. Le žal da prenatrpani učni

načrti ne dovoljujejo dovolj poglobitve v vzgojo otroka. Vohče pa današnja doba ni naklonjena vzgoji značaja.

Naj na tem mestu omenimo tudi drugo predavanje ge. *Vodétove* na Ljudski univerzi, in sicer o *delu slovenske žene za narod*. Predavateljica je predvsem orisala današnji gospodarski in kulturni položaj našega naroda, posebno z ozirom na naše meje, predočila nam je njegove potrebe in nevarnosti, ki mu pretijo, nakar je pokazala pot, ki jo mora ubrati naša žena, da omeji zlo, ki nam preti. Prestaviti se moramo prav v dobo preporoda, ko so naše žene z ljubeznijo v srcu delovale za svoj narod, in smatramo za izgubljen vsak dan, ko nismo storile vsaj enega dobrega dela v korist svojega rodu in svoje domovine.

V podobnem smislu je bilo zasnovano tudi tretje predavanje ge. *Angele Vodétove* «Izvenšolsko delo učiteljice», ki ga je imela na učiteljskih zborovanjih v Murski Soboti in v Radovljici.

Dolžnost nam veleva, da napišemo pri tej priliki še par besed na račun ženskih organizacij: Opažamo, da prihajajo k prireditvam posameznih društev navadno samo njihove članice. Nepotrebno cepljenje moči je, če prireja predavanja vsaka organizacija zase. Sestava strokovnjaškega predavanja zahteva mnogo časa in truda, zato bi se morale organizacije sporazumeti in si urediti, katero društvo naj ima na sporedu predavanja in katero kaj drugega. Saj dela, nujnega dela je več kot dovolj za vse.

Ženska društva na deželi opozarjamo, da jim na željo lahko preskrbimo tu omenjena predavanja.

Končno naj še omenimo, da naše žene tudi pridno predavajo v radiu. Poleg raznih gospodarskih in drugih predavanj, ki jih pogostoma slišimo, je predavala ga. prof. *Olga Grahor* v novembru o *položaju naših babic*, ki res ni zavidanja vreden. Statistični podatki so dokazali, da žive naše babice v zelo težkih razmerah. V *interesu porodnic* je nujno potrebno izboljšanje njihovega položaja. Nastavile naj bi se po banovini z dostojno plačo, predpisala pa naj bi se jim višja predizobrazba, prirejali naj bi se zanje

ponavljalni, tečaji, predvsem pa naj bi se vodila stroga borba proti mazaštvu.

Ista predavateljica je predavala začetkom decembra še o položaju porodnic na deželi. Slika, ki nam jo je pokazala, je prešenetljiva za deželo, ki se ponaša s svojo kulturo. Slišali smo, da mnogo žen porodi v kuhinji, ker nimajo spalnice, ne malo je celo takih, ki porode v hlevu, v šupi ali na skednju. Da pri tem nimajo niti rjuh niti drugega potrebnega perila zase in za novorojenčka, je naravno. Posledica teh razmer je prepogosto smrt matere in otroka. Nujno potrebna je ustanovitev malih porodnišnic, banovinska nastavitve babic, uvedba porodnih košar itd. Na tem polju čaka žene še obilo prosvetnega dela. Obe predavanji sta bili zelo izčrpnii in temeljiti.

Zveza gospodinj v Ljubljani je priredila v prvi polovici decembra razstavo volne in volnenih izdelkov. Bolj skromni obseg razstave je vendar nudil marsikatero zanimivost. Predvsem nam je razstava pokazala uporabnost domače volne posebno za sportske potrebe. Zlasti lepe so bile iz naše volne s čilimskim vrbdom (kelim) vezene preproge izbranih, neizrazitih barv, ki dajejo delu pečat odličnosti. Občudovali smo ponovno perzijske preproge domačega izdelka iz skopljsanske volne. Tvrška VI. Teokarović je razstavila nekaj svojih volnenih izdelkov in vsakovrstne volne za pletenje. Zanimivi so bili doma tkani volneni predmeti, razni džemperji in puloverji, rokavice in nogavice. Posebno pozornost je vzbujala iz tanke, temno-rdeče volne po lepem čipkastem vzorec pletena obleka, kakoršno bi si kot praznično obleko za gledišče in plesne vaje prav gotovo želela vsaka naša študentka. No, s takimi oblekami se menda lahko ponašajo samo gospodične, ki imajo pridno mamico, staro mamico ali teto, da pri delu pridno pomaga, ker bi zamudnega dela gotovo ne zmogle samé. — Naj končno omenimo še par otroških telovnikov, šal in veliko ružo iz samih vzorčkov moškega volnenega blaga, obkvačkanih z barvasto volno in sešitih skupaj. Take stvari so tople in in sešitih skupaj. Take stvari so tople in je lepe, zahtevajo sicer nekaj zamude časa, a malo stroškov in so vsled tega posebno primerne za božično obdarovanje revnih otrok, čemur so bile tudi namenjene.

Lep vzgled delavnosti nam daje *Kolo jugoslovanskih sester* v Trbovljah, ki je letos razvilo zelo živahno delovanje na socialnem in kulturnem polju. S številnimi predavanji skrbi za izobrazbo delavske žene na vseh poljih, prireja tečaje za gospodinjstvo, krojenje in jezikovni pouk.

V društvu «Soča» — matica v Ljubljani se je ustanovil *ženski odsek*, ki ima na svojem programu: narodno-obrambno delo, socialno pomoč in delo za enakopravnost žene. Nova ženska organizacija že pravi pridno deluje pod vodstvom predsednice ge. *Minke Kroftove*. Želimo novoustanovljenemu odseku mnogo uspehov!

Odpust poročenih nameščenk v OUZD?

Načrt novega službenega pravilnika za nameščence OUZD predvideva odpust vseh poročenih nameščenk, toda z nezadostno odpravnino in ne oziraje se na njih gmotni položaj ter že pridobljene pravice. Zastopniki komisije, ki je dne 3. novembra v Zagrebu pregledovala načrt, so izjavili: Ni opravičeno in ni moralno siliti nameščenske v celibat ali divje zakone. Tudi ni v interesu javne morale in naraščaja. Ogromina večina uslužbenk je vstopila v službo pod pritiskom potrebe, ne pa iz objestnosti ali koristolovstva. Žene so se povečini pokazale prav tako marljive in sposobne za službo kakor moški tovariši. Poditi jih danes iz službe in nameščati nove neizvežbane moči bi pomenilo škodo za delavsko zavarovanje. Pomenilo bi, tirati jih v bedo in bi morda porušilo mnogo zakonov in rodbin. Zahtevali so, naj zavod spoštuje že pridobljene pravice in naj se v stalni status vnese: Na 450 zavarovancev spada po en nameščenec, znižanje števila dnevničarjev i. dr. — Načrt pravilnika bo pregledala še druga komisija in šele potem ravnateljstvo OUZD. Končno besedo pa poroče ministrstvo za socialno politiko in narodno zdravje.

«*Novi ženski list*». Dosedanji hrvatski *Ženski List* se je prekrstil že sredi leta v *Novi ženski list* in izide za Božič v novem uredništvu književnice Side Košutičeve. List je ostal mesečnik kakor doslej. V njem je zastopana sodobna hrvatska književnost; kulturni pregled spremlja dogodke na področju gledališke in upodabljačje umetnosti,

glasbe in pojave važnega domačega in tuje-
ga slovstva. Tudi praktična stran ženskega
dela ne bo zanemarjena, niti ročno delo
in moda.

«Hrvatica», nov ženski list. Dne 14. nov.
1938. je najavila Zagorka, znana najstarejša
hrv. novinarka in pisateljica ljudskih roma-
nov in dram, da je pretrgala zveze z Ženskim
Listom, ki izhaja kot ilustriran mesečnik
v Zagrebu in namerava izdajati samostojen
mesečnik «Hrvatica». List bo zrcalo hrvat-
ske žene, ki je v svojem izživljanju, v svoji
duši in tudi v socialnem življenju svojstvena
osebnost kot človek, mati in gospodinja.
Zato bo mesečnik razpravljal o duhovnem
in gmotnem življenju dekleta in žene v
obitelji, kakor tudi žene v poklicu; spremljal
bo javno in društveno delovanje žene
Hrvatice in ji pomagal razodevati njeno
sijajno zgodovinsko vrednost. Prvi del bo
obsegal pouk, drugi razvedrilo, tretji obi-
telj, dom, gospodinjstvo. — Kakor vsi žen-
ski listi, počeni z našim Ženskim Svetom,
ki je bil svojčas prvi te vrste, bo tudi
«Hrvatica» prinašala za modo in ročna
dela potrebne krojne pole, modele in
predloge.

Naše sestre v Ameriki.

Predsednica Slovenske ženske zveze v
Ameriki ga. Marie Prislant je po svojem
povratku iz stare domovine priporočila svo-
jim rojakinjam v njihovem glasilu «Zarja»,
naj se naročajo po možnosti na ženske liste
v stari domovini in tako pomagajo svojim
sestram doma, ki bijejo težak boj za obstanek
svojih listov. Navedla je pri tem tudi
«Ženski Svet», za kar se gospe predsednici
iskreno zahvaljujemo.

Po ženskem svetu

Dr. Alisa Masarykova, predsednica čl.
Rdečega križa od njegove ustanovitve, je
odložila predsedstvo, ki ga je prevzel ge-
neral dr. Vlad. Hering. Odstopivša predse-
dnica je bila pri tej priliki enoglasno izvo-
ljena za častno predsednico.

Proslava Marije Curie Sklodowske na
pariški Sorbonni. Leta 1898 sta stala mrač-
nega zimskega dne v razpadajoči šupi Po-

Obenem priporoča ga. Prislant svojim ro-
jakinjam v Ameriki, naj pridno delajo na
to, da se tam uvedejo naše čipke in veze-
nine. Koliko je italijanskih, belgijskih, ki-
tajske i. dr. proizvodov na ameriškem trgu,
samo slovenskih čipk ni, ker nikdo ne vpra-
šuje po njih. Poziva ameriške Slovenke, naj
pri svojih trgovcih zahtevajo naše čipke in
vezanine, naj jim dajo naslov našega Osred-
njega drž. zavoda za domači obrt v Ljub-
ljani, ki jim bo rad postregel z lepim, bo-
gatom cenikom v štirih jezikih. Pozdravlja-
mo s hvalečnostjo to zamisel naših rojakinj
onkraj Oceana in jim želimo najboljših
uspehov.

Napredna slovenska ženska organizacija
v Ameriki. Na članek, ki smo ga priobčile
v septembrski številki našega lista pod na-
slovom: «Sestre iz Amerike in Jugoslovans-
ka ženska zveza», smo dobile iz Clevelanda
obvestilo, da imajo tam Slovenke še eno
organizacijo, in sicer «Progressivne Slove-
nke» s sedežem v Clevelandu, katera šteje
nekaj nad 500 članic, razdeljenih na pet
podružnic. Te svoje podružnice imenujejo
«krožke» in imajo zaporedne številke. «Pro-
gressivne Slovenke» razširjajo med Slove-
nkami napredno misel, prirejajo predavanja
o različnih znanstvenih in kulturnih vpra-
šanjih in sploh skrbe za izobrazbo svojih
članic. Glavna predsednica te organizacije
je ga. Frances Candon, tajnica in blagajni-
čarka pa ga. Mary Durn. — Želimo mladi
organizaciji obilo uspeha in prosimo njene
članice, da nam od časa do časa poročajo o
svojem delovanju, oziroma da nam nave-
dejo list, ki poroča o njihovem delu, ker bi
rade zasledovale napredek vseh naših sester
v inozemstvu.

*

ljakinja Marija Sklodowska in njen mož
Pieere Curie vsa srečna nad odkritjem nove
naravne sile, dotlej neznanega in nerazum-
ljivega vira energije. Odkrila sta po neštetih
poizkusih *radij*, čigar epohalni pomen za
vedo, zlasti za fiziko in medicino, v vsej
njegovi širini in ogromnosti takrat pač niti
njima še ni bil jasan, toda sta ga slutila.
Sama Marija Curie Sklodowska je doživela

čudežne zmage radija ter bila odlikovana v Evropi in Ameriki z najvišjimi častmi, je prejela dvakrat Nobelovo nagrado in je uživala svetovno slavo kot vsučiliška profesorica v Parizu. V spomin na veliki zgodovinski dan pred štiridesetimi leti je priredila pariška Sorbonna veličastno proslavo, ki so se je udeležili poleg predsednika francoske republike in francoskih ministrov kralji vede iz vsega sveta in vihrale so zastave petdesetih držav in narodov. Proslava je bila hkratu uvod kongresa, ki se je teden dni bavil z dosedanjimi uspehi radija in radioaktivnosti, zlasti v preganjanju najhujšega sovražnika človeštva — raka. Razen učenjakov sta govorila Lebrun, francoski predsednik, in iz Varšave po nevidnih valovih radia Mošicki, poljski predsednik, tako da se je v Parizu in v Varšavi obenem proslavljala v francoskem in poljskem jeziku Marija Curie Sklodowska, ki je kot madame Curie postala po svojem naglo smrtno ponesrečenemu možu največja dobrotnica človeštva. Hči slavne Slovanke, Juliot Curie nadaljuje s svojim možem delo Marije in Pierra Curieja. Čudovito lepi životopis teh dveh genijalnih ljudi naj bi čitala vsaka Slovenka; dobi ga v knjižnici Sploš. žen. društva v Ljubljani.

† **Mary Digman.** V Torontu, v Kanadi je preminula zaslužna predsednica komisije za umetnost v Mednarodni ženski zvezi, slikarica Mary Digman v 82. letu starosti. Svoje slike je z velikim uspehom razstavljala v Parizu, v Kanadi, v Združenih državah severne Amerike in v Londonu. Njena največja zasluga pa je, da se je v lastni državi v svojem ter uspešno zavzela za oživiljenje narodne umetnosti: keramike in tkanja preprog po starih vzorcih. Bila je soustanoviteljica prve umetnoobrtne šole v Kanadi in je leta 1866. ustanovila v Torontu Ženski umetniški klub, ki se je razvil v obsežno Deželno zvezo kanadskih žen za pospeševanje ljudske umetnosti. Kot zastopnica Kanadske ženske zveze je pokojna Mary Digmanova mnogo let marljivo delovala v Mednarodni ženski zvezi in je bila na njenih kongresih znana osebnost.

Bolgarska ženska zveza ima glavno skupščino vsako leto. Ker so v zadnjem času Bolgarke dobile volivno pravico, je imela

letošnja skupščina prav posebno nalogo; pokazala je smernice novega ženskega političnega in društvenega življenja. V tem pogledu so zborovalke sprejele resolucijo: Ko so dobile žene volivno pravico in se jim je odprl vstop v politično življenje, mora Bolgarska ženska zveza ostati še nadalje čisto feministična organizacija z obširnimi javnimi nalogami in ne sme nikdar postati politična v ožjem pomenu besede. Zveza mora biti vodnica bolgarski ženi pri javnem udejstvovanju. Da bo mogla izpolnjevati to nalogo, mora ostati zvesta izsklenemu gibanju, ki je izrazito demokratično gibanje in temelji na načelih: enake pravice vsakemu poedincu kot človeku in državljanu, enakost pred zakonom brez razlike na družabni položaj in spol, socialna pravičnost in samo odločba narodov.

Predsednica Bolgarske ženske zveze ga. Dimitrana Ivanova je bila na predlog ministra za trgovino, obrt in delo odlikovana z damskim križem II. stopnje v priznanje zasluga za dekliško strokovno izobrazbo.

Obrtna razstava v Sofiji je pokazala, da se bolgarska žena udejstvuje kot obrtnica v krojaški, vezenski, čipkarski, tkalski, predivni in pletivni stroki. Po zadnji statistiki je registriranih nad 3000 samostojnih mojstric, to je 25% celokupnega števila bolgarskih obrtnikov. Usoda obrtnic je slična usodi obrtnikov: hitri razvoj tehnike in brezobzirna konkurenca sta obsodila malega bolgarskega obrtnika na smrt. Njuna edina rešitev je v zadrugištvu, ki je na Bolgarskem dobro razvito.

V Bolgariji je trikrat več nepismenih žensk kakor moških. Vprašanje ljudske izobrazbe je bilo tudi na dnevnem redu letošnje skupščine Jugoslovanske ženske zveze. Zastopnice iz Bosne in južnih krajev države so prav tako ugotovile, da je izobrazba deklic zanemarjena in da se šolska obveznost pri dečkih strože izvaja kot pri deklicah.

Najnovejša dela bolgarskih pisateljic: «Daljnji bregovi», povesti Veseline Genovske; «Kri dedov», povest Kaline Maline; «Velike sence», povesti Fani Popove-Mutafove; «Bela ptica», pesmi Bljenike; «Mi v globoki črnini», roman Sande Jovčene.

Ločitve zakonov so letos številnejše nego

lani. Kot vzroke za ločitev navajajo slabe gnotne razmere v družini in pomanjkljivo domačo vzgojo mladih bolgarskih zakoncev.

Skladišče za siromašno prebivalstvo je uredila sofijska občina. Delila bo živila in kupone sklada «Javnega skrbstva». Tako bodo dobili siromaki sorazmerno po številu družinskih članov riž, sladkor, fiožl, milo, maslo, mleko za dojenčke itd.

Bolgarski ženski časopisi: *Vestnik na ženata* (Ženski vestnik), tednik (literatura, javno življenje, gospodinjstvo, krojna pola); *Ženski glas*, dvotednik, glasilo Bolgarske ženske zveze; *Gospodinja in mati*, maga-

zinski mesečnik, ilustriran in modni časopis s prilogama «Semejna (družinska) beseda» in mladinska «Gradinka» (Vrtec).

Lidija Diamandijeva je zadnje čase najbolj priljubljena mlada plesna umetnica v Sofiji. Specializirala se je v koreografski umetnosti v Moskvi in v Parizu. Nastavljena je kot soloplesalka v Narodni operi, prireja pa tudi samostojne baletne večere z največjim uspehom.

Žene na Švedskem. Nedavno je švedska vlada uzakonila odredbo, po kateri imajo državne nameščenke glede plač in napredovanje uživati iste pravice kakor moški.

Nove knjige

«**Pisane lutke**» je naslov najnovejši pisarnici; ki jo je spisal znani mladinski pisatelj *Josip Ribičič* in ilustrirala prav tako znana mladinska ilustratorka *Ksenija Prunkova*. Knjiga je takšna, kakoršna mora le biti, če vložita dva prijatelja mladine vso svojo ljubezen vanjo. Topla in prirsčna po vsebini in mojstrska po izvedbi.

Od *istega pisatelja* je pravkar izšla tudi druga pisanica, «**Tinkin zajček**», z ilustracijami *Franceta Miheliča*. Knjiga ima 46 lepih risb, ki jih otroci lahko barvajo po svojem okusu. Obe pisanici je izdala Učiteljska tiskarna. Prva stane din 60—, druga din 35—. Toplo priporočamo!

«**Frauen des Ostens.**» Ta zelo zanimiva in obširna knjiga dr. Fanine Halle je izšla leta 1938. v založbi «Evropa» v Zürichu. Pisateljica obravnava zgodovino azijske žene, njeno prebujenje iz tisočletne sužnosti in ogromni razvoj zadnjih dvajset let. Milijoni žen, predvsem islamskih, so tu doživeli skoro preko noči trojno emancipacijo: kot član svojega naroda, svoje socialne plasti in svojega spola. Iz bitja na stopnji domače živali so te žene postale ne samo enakopravne članice občestva, ampak postale so zavestne, v mnogih primerih vodilne sile nove družbe. Ker je avtorica prepotovala velik del srednje Azije in Kavkazije, ne črpa svoje snovi samo iz različnih znanstvenih virov temveč tudi iz lastnih opazovanj. Zato je knjiga izredno zanimiva. Snov je ogromna, ker posega avtorica včasih tisočletja nazaj, da nam omogoča

razumeti nekatere pojave, tako na primer majhne ostanke matrijarhata v posameznih krajih ali običajih, ki jih je sicer patrijarhat skoro popolnoma zadušil. Če je mogel oče prodati 8 — 12letno hčerko 70letnemu starcu in je družba to nesrečno stvar upoštevalo le toliko, kolikor se je uveljavila kot delovna sila, potem se ni čuditi opelelosti velikega dela žen in njih prvi strah pred novim življenjem. Čuditi pa se moramo, da je navzlic tisočletnemu suženstvu spalo toliko sile v topi masi žen, ki je po prvih plahih poizkusih s takim zanosom planila na dan. Talenti, ki so se dolge dobe razvijali počasi, ki smo jih videli samo v divnih tkaninah preprog, nas presenečajo in osupijo.

Azijska žena je svojo osvoboditev doživela v politično skrajno razburkanih časih, ki so njene sile usmerili v določenem pravcu. Kam bo šla njih pot, kaka bo njih bodočnost — prognoze za to si avtorica ne upa postaviti. Le o tem je prepričana, da se tok ne da usmeriti nazaj. Azija stopa zopet v ospredje in bo soodločevala zgodovino, človeštva.

Kaka bo usoda Evrope in njenih narodov — kdo to ve. Ali bodo azijske in evropske žene stremile a istimi cilji, ali se bodo združile na temelju humanitete, — ali pa nas bodo tisočletne razlike v naši vzgoji in nasprotni interesi razdvajali? Kdo more prokrovati?

Zelo zanimivo knjigo naj bi čitalo mnogo naših žen.

A. Z.

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA V LJUBLJANI

Podružnice: BEOGRAD, CELJE, KRANJ, MARIBOR, PTUJ, RAKEK, SLOVENIGRADEC, SPLIT, ŠIBENIK, ZAGREB

se Vam priporoča za izvrševanje vseh bančnih poslov

Sprejema vloge na knjižice in tekoče račune proti najugodnejšem obrestovanju. finansira industrijo in trgovino, izvršuje nakazila v tu- in inozemstvu, kupuje in prodaja valute, devize, vrednostne papirje itd.

DARILA

za Novo leto lepa, koristna in praktična kupite pri nas po znižani ceni. Pričakujemo Vas z ogromno izbiro.

MANUFAKTURA NOVAK

LJUBLJANA, KONGRESNI TRG
PRI NUNSKI CERKVI

Zabavni družabnik, instruktor, informator

je radio aparat

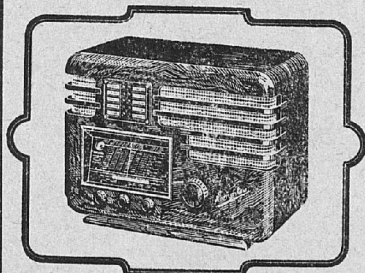
HORNYPHON

zmaguje!

Prepričajte se o tem pri

„RADIO PEGAN“-u

v Ljubljani, Tyrševa cesta 12

Za mal' d'narja dost' muz'ke !

plošče, gramofone, elektr.
radio-gramofone po naj-
nižji ceni tudi na obroke
samo pri

Zahtevajte
seznam!

Sveže najfinejše
norveško

ribje olje

iz lekarne

dr. G. PICCOLIJA V LJUBLJANI

se priporoča bledim
in slabotnim osebam

Oddajajo se zdravila na recepte za
vse okrožne blagajne

Plemeniti zvok stare vijoline

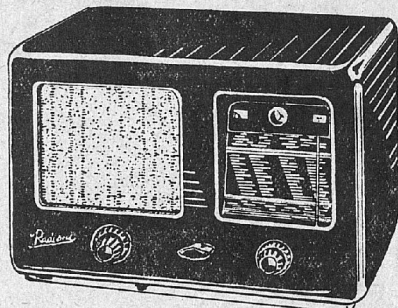
daje koncertu posebno noto: taka
vijolina ima svojo dušo. Stradivari
med radijskimi aparati je

Radione

tipa 539 A

Glas tega šestelektronskega aparata
je čudovit. Mehak je in zvonk, ne-
žen in silen, jasen in teman, vriska
in poje. Tudi ta aparat ima svojo
dušo. / Za Vas, ki imate čut za
glasbene fine, pride v poštev le
aparat

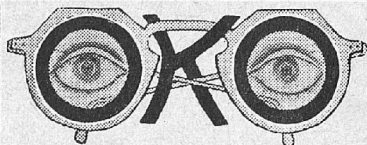
Radione 539 A

Din 5.400— za gotovino
Din 6.000— na 12 mesecev

Zahtevajte takoj poseben prospekt!
Poslušajte ta aparat pri nas ter pri naših zastopnikih!

»Radio«. dr. 130.13. v Ljubljani, Miklošičeva c. 7

Fr. P. Zajec, Ljubljana

izprašan optik in urar

Sedaj STRITARJEVA ul. 6 pri frančiškanskem mostu

Vsakovrstna očala daljnogledi, toplomerji, baro-
metri, hydrometri itd. / Bogata izbira ur zlatnine in
srebrnine / Ceniki brezplačno / Kvalitetna optika

„Sveča“

Trgovina voska, sveč in medu
se je preselila iz Wolfove v

Stritarjevo ul. 6

prejšnje Mayerjeve prostore